

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Ärikorralduse instituut

Rutt Kivisild

**MAJANDUSAASTA ARUANDE ESITAMISE TÄHTAJA
EDASILÜKKAMISE PÕHJENDATUS 2020. AASTAL**

Bakalaureusetöö

Õppekava TABB02/17, peeriala majandusarvestus

Juhendaja: Monika Nikitina-Kalamäe, MA

Tallinn 2021

Deklareerin, et olen koostanud lõputöö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele töö koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks. Töö pikkuseks on 7924 sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Rutt Kivisild

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 185210TABB

Üliõpilase e-posti aadress: rutt.kivi@gmail.com

Juhendaja: Monika Nikitina-Kalamäe

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE	5
SISSEJUHATUS	6
1. MAJANDUSAASTA ARUANDE OLEMUS, OLULISUS JA ESITAMISE NÕUDED	8
1.1. Majandusaasta aruanne ja selle olulisus	8
1.2. Majandusaasta aruannete esitamise õigeaegsus ja hilinemise põhjused	11
2. KOROONAKRIIS JA MAJANDUSAASTA ARUANNETE ESITAMISE TÄHTPÄEVA EDASILÜKKAMINE	16
2.1. Majandusaasta aruande esitamise tähtpäeva edasilükkamine	16
2.2. Majandusaasta aruande esitamise tähtpäeva edasilükkamisest tulenevad võimalikud probleemid ja ohud	18
2.2.1. Majandusaasta aruande esitamise tähtpäeva edasilükkamise mõju Statistikaameti toimingutele	18
2.2.2. Majandusaasta aruande esitamise tähtpäeva edasilükkamise mõju audiitorite tööle	20
3. MAJANDUSAASTA ARUANDE ESITAMISE TÄHTPÄEVA EDASILÜKKAMISE MÕJU	22
3.1. Uuringu meetodika	22
3.2. Uuringu tulemused	24
3.2.1. Ettevõtete hinnang majandusaasta aruannete esitamise tähtaja edasilükkamise vajalikkusele	24
3.2.2. Audiitorite hinnang majandusaasta aruannete esitamise tähtaja edasilükkamise vajalikkusele	29
3.2.3. Statistikaameti hinnang majandusaasta aruannete esitamise tähtaja edasilükkamise vajalikkusele	33
3.3. Järeldused	35
KOKKUVÕTE	37
SUMMARY	39
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	41
LISAD	45
Lisa 1. Autori koostatud küsimustik tähtaegsetele esitajatele	45
Lisa 2. Autori koostatud küsimustik audiitoritele	48
Lisa 3. Intervjuu küsimused	50
Lisa 4. Tähtaegsete esitajate küsimuste 1-4 vastused	51
Lisa 5. Tähtaegsete esitajate küsimuste 5-9 vastused	53

Lisa 6. Tähtaegse esitajate küsimuste 5-7 vastused tegevusvaldkonna lõikes	55
Lisa 7. Audiitorite küsimuste 1-3 vastused	57
Lisa 8. Audiitorite küsimuste 4-6 vastused	58
Lisa 9. Intervjuu link	60
Lisa 10. Lihtlitsents	61

LÜHIKOKKUVÕTE

Bakalaureusetöö eesmärk on kaardistada majandusaasta aruande esitajate ja nendega seotud osapoolte – audiitorite, statistikaameti – hinnang Riigikogus vastuvõetud otsusele pikendada majandusaasta aruannete esitamise aega ja selle mõju tervikuna.

Seoses COVID-19 levikuga 2020. aastal tehti mitmeid ümberkorraldusi. Üks nendest oli majandusaasta aruande esitamise tähtpäeva edasilükkamine 30. juunilt 31. oktoobrile, eesmärgiga anda ettevõtjatele, finantsjuhtidele ja raamatupidajatele aega juurde, et kriisist tuleneva eriolukorraga arvestada ja toime tulla. Töös soovitakse välja selgitada, kas eriolukorra ajendil antud ajapikendus õigustas end või osutus ebavajalikuks. Töö eesmärgi täitmiseks kasutas autor nii kvantitatiivset kui kvalitatiivset uurimismeetodit, tehes intervjuu Statistikaameti esindajaga ja koostades kaks küsimustikku – audiitorite ja tähtaegsete majandusaasta aruande esitajate seas.

Bakalaureusetöö tulemusena selgub, et lõviosa majandusaasta aruandega seotud isikutest arvab, et majandusaasta aruande esitamise tähtaja edasilükkamine ei olnud vajalik. COVID-19 mõjutas ettevõtete, audiitorite ja Statistikaameti tööd, seda suuremal määral kodukontori nõudest tulenevate raskuste näol, kuid esinenud takistused ületati ja töö jätkus.

Võtmesõnad: majandusaasta aruanne, COVID-19, Statistikaamet, audiitor, tähtaegsed esitajad.

SISSEJUHATUS

Koroona viiruse laialdane levik 2020. aasta esimeses pooles tõi endaga kaasa rohkelt ümberkorraldusi, mis puudutasid pea igat valdkonda inimeste igapäeva elus ja ka ülemaailmseid protsesse, mis senini toimisid justkui iseenesestmõistetavalt. Paljud riigid olid sunnitud kasutusele võtma ekstreemseid meetmeid, et antud olukorras turvaliselt navigeerida ning Eesti ei olnud sel juhul erandiks. Eestis kuulutati esmakordselt välja eriolukord ja kõigil tuli sellega kohaneda.

Käesolev bakalaureusetöö keskendub peamiselt ümberkorraldusele, mis puudutas majanduslikke protsesse. Eestis, nii nagu mujal maailmas, kannatasid paljud ettevõtted Koroona viirusest tulenevate negatiivsete mõjude all, mis omakorda osutusid ebasoodsateks mõjuallikateks riigi majandusele. Ebasoodsates majanduslikes tingimustes on tohutul oluline õigeaegne ja asjakohane informatsioon, mis esineb tihti ettevõtete majandusaasta aruannete näol, ent viiruse puhang langes Eestis just sellele perioodile, kus paljud ettevõtted majandusaasta aruandeid koostama pidid. Lähtudes seisukohast, et ettevõtetele tuleb raskel ajal vastu tulla, võeti Riigikogus vastu otsus majandusaasta aruande esitamise tähtaega edasi lükata 31. oktoobrile. Eelnimetatud otsus mõjutas peamiselt ettevõtteid, kes majandusaasta aruandeid esitavad, audiitoreid, kes omavad olulist rolli aastaaruannete esitamisel ning Statistikaametit, kes on majandusaasta aruannete üks suuremaid kasutajaid.

Bakalaureusetöö eesmärk on kaardistada majandusaasta aruande esitajate ja nendega seotud osapoolte – audiitorite, statistikaameti – hinnang Riigikogus vastuvõetud otsusele pikendada majandusaasta aruannete esitamise aega ja selle mõju tervikuna.

Eesmärgi saavutamiseks püstitati järgmised uurimisküsimused:

1. Kuidas hindavad tähtaegsed aruande esitajad majandusaasta aruande esitamise aja pikendamise vajalikkust?
2. Kuidas hindavad audiitorettevõtted majandusaasta aruande esitamise aja pikendamise otsust?
3. Kuidas hindab Statistikaamet majandusaasta aruande esitamise aja pikendamise otsust?

4. Millist mõju avaldas majandusaasta aruannete esitamise tähtaja edasilükkamine?

Bakalaureusetöö uurimisküsimustele vastamiseks kasutas autor nii kvantitatiivset kui kvalitatiivset uurimismeetodit. Kvantitatiivse uuringu läbiviimiseks koostas autor kaks küsimustikku vastavalt audiitoritele ja ettevõtetele, kes on reeglina tähtaegsed majandusaasta aruande esitajad. Kvalitatiivse uuringu raames viidi läbi intervjuu Statistikaameti esindajaga.

Töö koosneb kolmest peatükist. Esimene peatükk jaguneb kaheks alapeatükiks, millest esimene kirjeldab majandusaasta aruande olemust ja olulisust ja teine majandusaasta aruannete esitamise õigeaegsuse olulisust ja peamisi hilinemise põhjuseid. Teine peatükk jaguneb samuti kaheks alapeatükiks. Neist esimene kirjeldab majandusaasta aruande esitamise tähtaja edasilükkamise otsuse vastuvõtmist erinevate riikide näitel. Teine alapeatükk jaguneb omakorda veel kaheks ning arutleb erinevate probleemsete asjaolude üle, mis võisid eelnevalt mainitud otsusega kaasneda üldiselt ja ka eraldi seoses audiitoritega ja Statistikaametiga. Töö kolmas peatükk annab ülevaate läbi viidud uuringust, uuringumetoodikast ja uurimistulemustest. Uuringu tulemused ja järeldused on esitatud töös uuritud huviobjektide kaupa erinevates alapeatükkides. Uuringu tulemusi seoses tähtaegsete aastaaruande esitajatega, mõjutas asjaolu, et Äriregistrilt saadud andmete saabumine viibis. Seetõttu oli küsimustik avatud lühema perioodi vältel ja vastuseid laekus oodatust vähem.

Autor soovib tänada töö juhendajat lektor Monika Nikitina-Kalamäed, Statistikaameti ettevõtlusstatistika juhtivanalüütikut Merike Põldsaart ja küsimustikele vastajaid.

1. MAJANDUSAASTA ARUANDE OLEMUS, OLULISUS JA ESITAMISE NÕUDED

1.1. Majandusaasta aruanne ja selle olulisus

Majandusaasta aruanne on majandusaasta kohta esitatav dokument, mis kirjeldab raamatupidamiskohustuslase majandustegevust (Palepu *et al.* 2021, 2). Majandusaasta aruanne hõlmab endas raamatupidamise aastaaruannet ning tegevusaruannet (RPS, §14 lg 1).

Majandusaasta pikkus on üldiselt 12 kuud, kuid seaduses ettenähtud juhtudel võib majandusaasta pikkus olla nimetatud ajavahemikust lühem või pikem, ent mitte enam kui 18 kuud. Tavaliselt on majandusaastaks kalendriaasta, v.a juhul kui raamatupidamiskohustuslase põhikirjas või muus raamatupidamiskohustuslase tegevust reguleerivas dokumendis on seatud teisiti. (RPS, §13) Viimasel juhul on oluline, et majandusaasta sisse jäävad kuud oleksid vastavuses raamatupidamiskohustuslase tegutsemistsükliga (Majandusaasta aruanne ... 2020).

Majandusaasta aruande koostamine on mahukas protsess ja selle valmimiseks on vaja läbida järgmised etapid (RPS, §14 lg 2):

- raamatupidamise aastaaruande koostamine;
- tegevusaruande koostamine;
- majandusaasta aruande heakskiitmine.

Raamatupidamise aastaaruanne kajastab infot seoses raamatupidamiskohustuslase finantsseisundi, majandustulemuste ja rahavoogudega ning koosneb omakorda bilansist, kasumiaruandest, rahavoogude aruandest, omakapitali muutuste aruandest ja lisadest (RPS, §15 lg 1,2). Tegevusaruandes tuuakse välja olulised sündmused, tegevused ja asjaolud, millel on määrav tähtsus raamatupidamiskohustuslase finantsseisundi ja majandustegevuse hindamisel. Samuti arutletakse võimalikke arengusuundi järgmisel majandusaastal. (RPS, §24 lg 1) Majandusaasta aruande valmimise viimane samm on majandusaasta aruande heakskiitmine. Heakskiitmisega kinnitab tegevjuhtkond või füüsilisest isikust ettevõtja majandusaasta aruandes esitatud andmete

õigsust, täielikkust ja seadusele vastavust. Majandusaasta aruande heakskiitmise kuupäeva arvestatakse ka majandusaasta aruande koostamise lõpetamise kuupäevaks. (RPS §25)

Iga raamatupidamiskohustuslane on kohustatud esitama enda majandusaasta aruande õigeaegselt, üldjuhul 6 kuud pärast majandusaasta lõppu, registrile (ÄS, § 60 lg 1). Informatsiooni hulk, mis majandusaasta lõpul esitamisele kuulub, sõltub ettevõtte suuruselt. Ettevõtted jagatakse bilansimahu, müügitulu ja keskmise töötajate arvu alusel nelja kategooriasse: mikroettevõtjad, väikeettevõtjad, keskmise suurusega ettevõtjad ja suurettevõtjad (RPS, §3). Täismahus majandusaasta aruande, st bilansi, kasumiaruande, rahavoogude aruande, omakapitali muutuste aruande ja lisad, esitavad keskmise suurusega ettevõtjad ja suurettevõtjad. Lühendatud majandusaasta aruande, st bilansi, kasumiaruande ja lisad, esitavad mikro- ja väikeettevõtjad. Samas ei ole mikro- ja väikeettevõtjatel keelatud esitada täismahus majandusaasta aruannet. (Teearu 2021)

Majandusaasta aruande esitamise alla kuuluvad järgmised tegevused (RPS, §14 lg 2):

- audiitorkontroll;
- äriühingute puhul kasumi jaotamise või kahjumi katmise ettepaneku koostamine;
- majandusaasta aruande esitamine kinnitamiseks.

Majandusaasta aruannetes kajastatav informatsioon teenib erinevaid eesmärke, sõltuvalt selle tarbijatest. Neid tarbijaid saab liigitada juriidilisteks isikuteks ja eraisikuteks, kes omakorda liigituvad ettevõttesisesteks ja ettevõttevälisteks tarbijateks. (Osadchy *et al.* 2018)

Ettevõttevälisteid tarbijaid võib jaotada huvide alusel kolme peamisse gruppi (Osadchy *et al.* 2018):

- otsese finantsilise huviga tarbijad: osanikud, omanikud, olemasolevad ja potentsiaalsed investorid, laenupangad, võlausaldajad, tarnijad;
- kaudse finantsilise huviga tarbijad: maksuamet, pangad, valitsusasutused, kindlustusseltsid, audiitorfirmad;
- ilma finantsilise huvita tarbijad; statistikaamet, teabeagentuurid.

Ettevõtte osanikele, omanikele ja investoritele on majandusaasta aruandes olev informatsioon oluline, et hinnata ettevõtte usaldusväärsust, tulemuslikkust ja ressursside kasutamise tõhusust. Laenupangad ja võlausaldajad kasutavad ettevõtte finantsandmeid, et hinnata laenu andmise või

pikendamise asjakohasust ja et kehtestada laenuitingimusi. Tarnijatel on antud info valguses parem otsustada, milliste ettevõtetega ärisuhteid luua. Kaudse finantsilise huviga informatsiooni tarbijad kontrollivad dokumentide koostamise õigsust ja vastavust seaduslikele normidele. Lisaks annavad majandusaasta aruanded võimaluse kontrollida maksudest kinnipidamist ja kujundada maksupoliitikat. Teabeagenduurid koostavad ülevaateid, analüüsivad ettevõtete tegevust ja hindavad arengusuundi. (Osadchy *et al.* 2018)

Eestis kasutavad majandusaasta aruandeid järgmised tarbijad (Laidroo *et al.* 2020): Statistikaamet, Eesti Maksu- ja Tolliamet, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Konkurentsiamet, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, Eesti Pank, Krediidinfo, ettevõtete esindusorganisatsioonid, Ajaleht Äripäev.

Ettevõtted vajavad enda tegevuse juhtimisel asjakohast informatsiooni, et tuvastada ettevõtte seis ja äritingimused. Kõige olulisemad informatsiooniallikad on finantsaruanded ja kuna majandusaasta aruanne on raamatupidamisprotsessi viimane etapp, on see kõige täielikum ja kokkuvõtlikum allikas, kust ettevõttesisesed tarbijad enda tööülesannete raames andmeid koguvad. (Satriawan, Savitri 2019)

Ettevõttesisesed informatsiooni tarbijad on (Osadchy *et al.* 2018):

- ettevõtte juhtkond, kes on kohustatud võtma vastu juhtimisotsuseid;
- erinevate juhtimistasandite juhid, kes hindavad rahaliste vahendite vajadust, investeerimisotsuste õigsust, kapitali struktuuri efektiivsust;
- kõik struktuuriüksused.

Seega on majandusaasta aruannetes kajastatav informatsioon erilise tähtsusega ettevõttes juhtivatel positsioonidel olevatele isikutele, sest see aitab hallata kohustusi ja võlgu, tuvastada trende, jälgida ettevõtte tegevust ja arendada finantstõhusust (The Importance ... 2019).

Majandusaasta aruanne ja selle olulisus ei piirdu ainult ettevõtte kohustusega see koostada ja kindlaks tähtjaks esitada. See hõlmab endas teavet, mis on märkimisväärse tähtsusega mitte ainult ettevõttele endale vaid mitmetele ettevõttevälistele osapooltele, sealhulgas ka riigile ja selle arengule.

1.2. Majandusaasta aruannete esitamise õigeaegsus ja hilinemise põhjused

Õigeaegsus on finantsaruandluse oluline kriteerium. Ühtlasi on see üheks peamiseks mureks raamatupidamise valdkonnas. (Zandi, Abdullah 2019) Õigeaegsust on kirjeldatud ka kui raamatupidamise kesket kvalitatiivset tunnust ja finantsaruandlusteabe asjakohasuse põhielementi (Clatworthy, Peel 2016). Õigeaegsel finantsaruannete esitamisel ehk informatsiooni edastamisel selle tarbijatele enne kui see kaotab oma võime nende otsuseid ja hinnanguid mõjutada on otsustava tähtsusega finantsaruannete kasulikkuse suhtes (Ismail, Chandler 2004). Finantsteabe kasutajatel peab olema ligipääs vajalikule informatsioonile õigel ajal, et selle põhjal kaalutletud otsuseid teha või halbu otsuseid ennetada (Satriawan, Savitri 2019). Võib väita, et teabe kasutajate jaoks on majandusaasta aruannetes olev sisu ja selle avalikustamise ajastus võrdväärse tähtsusega (Ismail, Chandler 2004).

Majandusaasta aruannete tähtaegne esitamine vähendab informatsiooni asümmeetriat ja tagab hästi toimiva kapitalituru (Owusu-Ansah 2000). Kuna finantsvahendajad tuginevad investeerimisvõimaluste analüüsimisel finantsaruannetes olevale informatsioonile, suurendab majandusaasta aruannete mitteõigeaegne esitamine investeerimisotsustega seotud ebakindlust (Abidin, Ahmad-Zaluki 2012). Seda seepärast, et hilinevad majandusaasta aruande esitamist võib pidada oluliseks negatiivseks signaaliks aruande kvaliteedi ja usaldusväarsuse osas (Luybaert *et al.* 2016).

Ettevõtetal on tugevad majanduslikud stiimulid finantsaruannete õigeaegseks esitamiseks ning seetõttu ei ole neil mõistlik finantsaruandluse protsessi venitada. Eelnevast võib järeldada, et finantsaruannete mitteõigeaegse esitamise taga peavad olema veenvad põhjused, mis ületavad õigeaegse finantsteabe avalikustamise eelised. (Šušak 2020)

Kasumlikkus on ettevõtte võime kasumit teenida ning varasematest uuringutest on selgunud, et see avaldab mõju finantsteabe õigeaegsele esitamisele (Saqr 2015; Sanjaya, Ni Gusti 2016; Mannan *et al.* 2017; McGee, Yuan 2012; Owusu-Ansah 2000). Kasum on ettevõtte jaoks hea uudis ja see mõjutab tema tegevust positiivselt ning heade uudiste levitamise tavaliselt ei viivitata. Seega ettevõtted, kes suudavad kasumit teenida on finantsaruannete esitamisega täpsemad, kui seda on ettevõtted, kellel tuleb kajastada kahjumit. (Satriawan, Savitri 2019) Kahjumi kajastamine, olles antud kontekstis halva uudise avaldamine, toob endaga kaasa aruannete esitamise viivitamist erinevatel põhjustel. Viivitamine võib tuleneda ettevõtte juhtide vajadusest uurida, mis on

põhjustanud nende ebasoodsa olukorra (Graham *et al.* 2005). Hilinemist võib põhjustada ka ettevõtte otsus finantsandmetega manipuleerida, et seda muuta huvirühmadele atraktiivsemaks (Suadiye 2019). Teisalt on välja toodud, et raamatupidamisprotsessi keerukus on ettevõtete seas erinev, ning et hoolimata headest või halbade uudistest, kui ettevõttel on keeruline ja mahukas raamatupidamisprotsess, siis pikeneb ka auditiprotsess, mis viib omakorda aruandluse viibimiseni (Bagnoli *et al.* 2002).

Finantsvõimenduse, kui finantsaruannete esitamise õigeaegsuse mõjuteguri puhul ei lange kõik arvamused ühte. Mitmest uuringust on selgunud, et finantsvõimendus mõjutab finantsteabe esitamise õigeaegsust (Mannan *et al.* 2017; Sanjaya, Ni Gusti 2016; Dogan *et al.* 2007). Suurema finantsvõimendusega ettevõtted sõltuvad enda vara finantseerimisel laenudest, mis võib viidata finantsraskustele ning see edastab investoritele negatiivse signaali, mistõttu nad hoiduvad ettevõtte aktsiatesse investeerimast. Ulatuslike finantsraskuste korral tuleb ettevõtte juhtkonna ajendil audiitoritel leida veenvaid tõendeid, näitamaks, et ettevõtte finantsaruannetes ei esine valeandmeid. See omakorda pikendab auditiprotsessi, millega kaasneb finantsaruande hiline esitamine. Samas on ka uuringuid, mis toetavad eelnevale vastupidist väidet: Finantsvõimendusel ei ole mõju ettevõtte võimele esitada õigeaegselt finantsaruandeid (Niresh, Velnampy 2014; Putri 2015; Al-Juadi, Al-Afifi 2016). Praegustes võlaprobleemidega soetud majandustingimustes peetakse suuremat finantsvõimendust teatud juhtudel normaalseks ja see ei ole määrava tähtsusega ettevõtte mainele seni, kuni on võimalus kokkulepete ja lahendusteni jõuda. (Satriawan, Savitri 2019)

Ettevõtte suurust peetakse samuti majandusaasta aruannete tähtaegse esitamise mõjuteguriks. Mitmest uuringust on selgunud, et suured ettevõtted on aruannete esitamisel õigeaegsemad, kui väiksemad ettevõtted (Ng, Tai 1994; Ahmed 2003; Lont, Sun 2006). Seda järgmistel põhjustel:

- Suurtel ettevõtetel on rohkem ressursse, mis võimaldavad neil oma majandusaasta aruandeid õigeaegselt avaldada.
- Suurtel ettevõtetel on tugevam sisekontroll, mis kergendab ja lühendab audiitorite tööd tehingute ja keerukate süsteemide auditeerimisel. Lisaks võivad suured ettevõtted endale lubada pidevat auditeerimist ja kallimat audititeenust.
- Suurte ettevõtete tegevus paistab avalikkusele, sh aktsiaseltsidele, kes peavad finantsteavet õigeaegselt aktsionäridele edastama, rohkem silma ning on sunnitud olema finantsteabe avalikustamise juures täpsed ja korrektsed.
- Suurettevõtetel võib olla parem ja tõhusam valitsemise süsteem.

Eelnevale on leitud ka vastuväited. Nimelt soovivad kõik ettevõtted, olgu nad suured või väiksed, omada ja säilitada head mainet ning esitada majandusaasta aruanded õigeaegselt. Lähtudes agenditeooriast on igal ettevõttel, hoolimata suuruselt, samasugune kohustus avalikustada viivitamata teavet ettevõtte olukorra kohta. Suured ettevõtted ei esita tingimata aruandeid õigeaegselt ja väiksed ettevõtted ei jää ka alati esitamisega hiljaks. (Satriawan, Savitri 2019)

Välisosaluse taset ettevõtetes on samuti käsitletud kui finantsaruannete esitamise õigeaegsuse mõjutegurit. Kui kapitali kaasatakse väljaspoolt, siis on finantsteave oluline, et vähendada ettevõtete ja nende investorite vahelist informatsiooni asümmeetriat (Minnis 2011). Suure välisosalusega ettevõtetel on reeglina rohkem n-ö järelvalvet, et juhid ei käituks ebaratsionaalselt ega vastuoluliselt omanike huvide suhtes. Seega suurem välisosaluse osakaal survestab ettevõtteid aktsionäride ja ettevõtteväliste osapoolte näol esitama finantsalast informatsiooni korrektselt ja õigeaegselt. (Satriawan, Savitri 2019)

Auditeerimisel on oluline roll majandusaasta aruannete tähtaegses esitamises, sest see on üks osa finantsaruandluse protsessist: Lähtudes raamatupidamisteooriast- ja tavadest, tuleb finantsandmeid enne nende avaldamist auditeerida. Auditiprotsessi mõjule finantsteabe tähtaegsele esitamisele on lähenetud erinevate nurkade alt. Näiteks on uuritud auditifirma suuruse mõju tähtaegsele esitamisele. Raamatupidamise kasvav keerukus ja kõrgete standardite kehtestamine on esile toonud vajaduse suuremate audiitorfirmade teenuste järele. Kuna suurtel audiitorfirmadel on rohkem personali, üksuseid, seadmeid, vahendeid ja kogemusi kui väiksematel audiitorettevõtetel, suudavad nad auditiprotsessi täpsemalt ja kiiremalt lõpule viia. (Suadiye 2019)

Tootmisharude järgi klassifitseeritakse ettevõtted gruppidesse nende peamise äritegevuse alusel. Seega on finantsaruandlus tootmisharude lõikes erinev ning sellega seoses on uuringutest selgunud, et need eripärasused mõjutavad majandusaasta aruannete õigeaegset esitamist. Näiteks on finantssektori ettevõtete hulgas täheldatud tähtaegsemat esitamist kui muudes sektorites (Afify 2009). Samas avaldatakse finantssektorile õigeaegsuse ja täpsuse suhtes rohkem survet tulenevalt finantssektori olulisusest majanduse arengule. (Suadiye 2019) Erinevalt finantssektorist, võib teistes sektorites rohkem ette tulla varude arvestust ja erinevate riskidega arvestamist, mis teeb audiitorite töö mahukamaks. (Abidin, Ahmad-Zaluki 2012).

Eestis on majandusaasta aruannete tähtaegne esitamine osutunud probleemseks asjaoluks. Nimelt hilineb aruannete esitamisel 40% Eesti ettevõtjatest ning ligi neljandik jätab aruande üldse

esitamata. Antud olukord toob endaga kaasa raskusi statistikaametile, kes ei saa puudulike andmete tõttu esitada korrektset statistikat majanduse kohta ning see omakorda on negatiivse mõjuga juhtimisotsuste kvaliteedile. Eestis läbiviidud uuringu raames, mis keskendus Eesti Vabariigis registreeritud äriühingute, mittetulundusühingute ja sihtasutuste aruannete esitamisele, uuriti majandusaasta aruannete hilise esitamise ja mitte esitamise põhjuseid. (Laidroo *et al.* 2020)

Äriühingute puhul klassifitseeriti aruannete esitamise hilinemise põhjused kolme rühma. Need on aruande valmimise, esitamise ja avalikustamisega seotud põhjused. Majandusaasta aruande valmimisega seotud põhjuste seast kõige olulisem oli raamatupidamisteadmistega töötaja puudus. Kuna paljudele alustavatele või väiksematele ettevõtetele on raamapidaja palkamine liiga kulukas, siis püütakse ilma hakkama saada. Ent ilma vajalike teadmisteta on majandusaasta aruande koostamine märkimisväärselt raskem. Majandusaasta aruande esitamisega seonduvad põhjuste juures osutusid oluliseks vähesed meeldetuletused tähtaja saabumise ja möödumise kohta ning küsimustikule vastajad kirjeldasid aruande esitamist Ettevõtjaportaalis stressirohkeks, ajamahukaks ja keeruliseks protsessiks. Majandusaasta aruande avalikustamisega seotud tegureid peeti vastajate seas üldiselt väheoluliseks. (Laidroo *et al.* 2020)

Mittetulundusühingute ja sihtasutuste aruannete esitamise põhjused jagunesid samamoodi nagu äriühingute puhul. Majandusaasta aruande valmimise korral toodi samuti olulise põhjusena välja raamatupidamisteadmistega töötaja puudumine. Selle kõrval nenditi aruande valmimise vähest tähtsust ja seda, et MTÜs ja SAs puudub oluline majandustegevus. Tihti hakatakse aruande kokkupanemisega liiga hilja tegelema ning seetõttu ei olda valmis viimastel momentidel esinevateks probleemideks. Aruande esitamine juures tekitasid peamiselt probleeme vähesed meeldetuletused tähtaja saabumise ja möödumise kohta. Sarnaselt äriühingutega, peeti ka mittetulundusühingute ja sihtasutuste seas majandusaasta aruande avalikustamisega seotud põhjuseid pigem ebaoluliseks. (Laidroo *et al.* 2020)

Veel põhjustasid aruannete esitamise hilinemist järgmised põhjused (Laidroo *et al.* 2020):

- sanktsioonide puudumine;
- juriidiliste isikute asutamise lihtsus, st asutamisel ei võeta arvesse kõiki kohustusi, mis sellega kaasnevad;
- aruande esitamise tähtaeg puhkuste ajal;
- info avalikustamisega seotud hirmud konkurentide, ajakirjanike või laiema avalikkuse ees;

- vähene arusaam majandusaasta aruannete tähtsusest;
- lahkkelid ja eriarvamused nii ettevõttesiseselt kui ka audiitoritega;
- juriidilise isiku kustutamine ilma likvideerimismenetluseta, st tihti jäädakse professionaalse likvideerija juurde pöördumise asemel ootama lihtsalt ettevõtte kustutamist.

Majandusaasta aruannete tähtaegne esitamine on kõikidele asjaosalistele kasulik, ent siiski jääb see paljudel ettevõtetel õigeaegselt tegemata. Aruannete hilisel esitamisel on mitmeid põhjuseid, mis on tingitud nii ettevõttesisestest kui ka ettevõttevälistest faktoritest. Need põhjused on iga ettevõtte juures erinevad, mistõttu ei saa olla ühte lahendust kõigile, kuid siiski on jätkuvalt tähtis meelde tuletada õigeaegse finantsteabe olulisust ja mõju majandusele.

2. KORROONAKRIIS JA MAJANDUSAASTA ARUANNETE ESITAMISE TÄHTPÄEVA EDASILÜKKAMINE

2.1. Majandusaasta aruande esitamise tähtpäeva edasilükkamine

COVID-19 kuulutati pandeemiaks 11. märtsil 2020. aastal ning see tõi endaga kaasa drastilisi muutusi nii inimeste igapäeva elus kui ka äritegevuses. Viiruse leviku peatamiseks sulgesid riigid oma piirid ja peatus rahvusvaheline kaubandus, mis tähendas paljudele ettevõtetele märkimisväärset langust nende toodete või teenuste nõudluses (He *et al.* 2020). Koroonaviirusest tulenevad probleemid mõjutasid kõiki, olgugi, et suured ettevõtted olid negatiivsetest finantsilistest mõjudest vähem heidutatud kui seda olid väiksed ja keskmise suurusega ettevõtted (Rababah *et al.* 2020). Eelnevalt kirjeldatud olukord nõudis kohest tähelepanu ja kiiret reageerimist, et leevendada majanduse seiskumise tagajärgi ja stimuleerida majandustegevust. Muude meetmete hulgas võeti kasutusele ka regulatiivseid muutusi. Nendest üks olulisemaid oli finantsaruannete esitamise tähtaja edasilükkamine. (Šušak 2020)

Suurbritannias teatas Financial Conduct Authority (FCA) 26. märtsil 2020. aastal, et ettevõtetele, kes vajavad majandusaasta aruande koostamiseks lisa-aega, antakse selleks 2 kuud. Seega oli 2020. aastal ettevõtetele tavapärase 4. kuu asemel 6 kuud aega enda majandusaasta aruandeid koostada ja esitada. Ettevõtteid julgustati kasutama neile antud lisa-aega, sest pandeemia mõjudest tulenevalt on igal ettevõttel vaja ümber mõelda ja planeerida peaaegu kõiki oma äri ja tegevuse aspekte. Sealjuures kutsuti üles turul osalejaid mitte tegema negatiivseid järeldusi, kui ettevõtted enda majandusaasta aruanded hiljem esitavad. (Statement of Policy ... 2020)

Kuigi Ameerika Ühendriikides on sarnaseid regulatiivseid muutusi ellu viidud nt looduskatastroofide raames, siis 2020. aastal tehti seda esimest korda terviseiga seotud rahvusvaheliste probleemide tõttu (*public health emergencies of international concerns*). The US Securities and Exchange Commission'i (SEC) esimehe Jay Claytoni sõnul on esmatähtis turul osalejate tervis ja seetõttu suhtutakse mõistvalt, kui COVID-19 olukorra sündmused takistavad

finantsteabe õigeaegset esitamist. Lisaaega anti 45 päeva ja ettevõtted, kes SEC-i poolt seatud kriteeriumidele vastasid, said seda võimalust kasutada. (Hallas, McKeon 2020)

Euroopa Väärtpaberiturujärelevalve (ESMA - *European Securities and Markets Authority*) tegi avaliku pöördumise, milles käsitleti COVID-19 mõju finantsaruannete esitamise tähtpäevale ja võimalikke leevendavaid meetmeid. ESMA õhutas ettevõtteid andma endast parima, et esitada aruanded algselt seatud tähtajal, ent samas näitas üles mõistvat suhtumist keerulise olukorra tõttu. Ettevõtjad, kes tundsid, et aruande esitamine õigeaegselt ei ole võimalik, olid kohustatud võtma ühendust liikmesriigi pädevasutusega (NCA - *National Competent Authority*), põhjendama hilinemist ja võimalusel andma teada, millal sel juhul aruanne avaldatakse. (Actions to mitigate ... 2020) Mitmed riigid, nt Inglismaa, Taani, Läti, Poola, reageerisid koheselt ja pikendasid muu hulgas ka finantsaruannete esitamise tähtaega (Coronavirus crisis ... 2020). Mõned teised riigid, nt Tšehhi, Belgia ja Norra, otsustasid autorile teadaolevalt mitte finantsaruande esitamise tähtaega pikendada, kuid maksudeklaratsioonide esitamisel oli ajapikendus võimaldatud (Belgium ... 2020; Czech-Republic ... 2020; Norway ... 2020).

Eestis võeti Riigikogus 18. mail 2020 vastu seadus, millele vastavalt võimaldati ettevõtetele majandusaasta aruannete esitamiseks ajapikendust. St äriühingud, mittetulundusühingud ja sihtasutused, kellel on kohustus esitada majandusaasta aruanne Äriregistrile ajavahemikul 12. märts kuni 31. august, võisid 2020. aastal esitada aruande 31. oktoobril. Siinkohal tuli ettevõtetel olla tähelepanelik enda majandusaasta lõpu kuupäeva suhtes, sest juhul, kui majandusaasta ei lange ühte kalendriaastaga, kehtivad esitamisel teised kuupäevad (nt kui raamatupidamiskohustuslase majandusaasta lõpp oli 30. juunil 2020, siis tuli tal esitada aruanne 31. detsembriks 2020). Antud lisaajast hoolimata rõhutati majandusaasta aruande õigeaegse esitamise olulisust ning paluti ettevõtetel võimalusel esitada aruanne tavapärase normide järgi. (Ruut 2020)

Majandusaasta aruande esitamise tähtaja edasilükkamise otsus kujutas endast lisaaega andmist ettevõtjatele, kes seda eriolukorra sündmuste tõttu vajasisid. Aruannete koostamise ja esitamise aja pikendamine pidi tagama selle, et ettevõtjatel oleks piisavalt aega hinnata koroonaviiruse mõju ja koostada tõepärane aruanne, mis annaks adekvaatse ülevaate majanduslikust olukorrast.

2.2. Majandusaasta aruande esitamise tähtpäeva edasilükkamisest tulenevad võimalikud probleemid ja ohud

Eelmises peatükis välja toodud majandusaasta aruannetega hilinemise põhjuste seas sai mainitud ka ettevõtjate soov andmetega manipuleerida ja kehva tulemuslikkust varjata. Toni Šusak (2020) võttis eesmärgiks uurida finantsaruannete esitamise tähtaja muudatuse mõju tulude haldamise ja finantsaruandluse õigeaegsuse vahelisele suhtele. On võimalik, et finantsaruannete koostamiseks antud lisa-aeg teenis vastandlikku eesmärki, andes seadustatud võimalust finantsteabe korrigeerimiseks, et leevendada investorite negatiivset suhtumist hilinenu aruannetes. Lisaks on varasemast uuringust selgunud, et kui juhtkonna hinnangul on eeloleval aastal tulemus madalam, kui see oli käesoleval edukamal aastal, siis võib juhtkond kanda osa kasumist üle järgmise perioodi ja vastupidi selleks, et ettevõtte tulemuslikkus näiks stabiilsem (DeFond, Park 1997). Kuna COVID-19 kriis kerkis vahetult pärast eelneva majandusaasta lõppu, võisid ettevõtted ka siis kasutada võimalust kanda osa oma eelmise aasta kasumist üle eelolevasse perioodi, kus oli oodata raskusi. (Šusak 2020)

Šusaki uuringu empiirilised tulemused kinnitasid hüpoteesi, et COVID-19 ajendil tehtud regulatiivsetel muudatustel oli statistiliselt oluline, positiivne mõju tulude haldamise ja finantsaruannete hilinemise vahelisele seosele. Seega finantsaruannete hilisem esitamine COVID-19 pandeemia ajal võis olla seotud finantsandmete manipuleerimisega. Lisaks leidis kinnitust asjaolu, et ettevõtted muutsid enda finantsandmeid, kartes halvemat tulemuslikkust järgneval aastal. (Šusak 2020)

Majandusaasta aruande esitamise tähtaja edasilükkamise üks eesmärkidest oli tagada aruande kasutajatele võimalikult usaldusväärsed finantsandmed, ent lisa-aega andes ei saa valitsus kontrollida, kuidas ettevõtted seda aega kasutavad. Nii võibki tekkida olukord, kus hoolimata avalikkuse huvidest, võivad ettevõtjad toimida omakasupüüdliselt.

2.2.1. Majandusaasta aruande esitamise tähtpäeva edasilükkamise mõju Statistikaameti toimingutele

Eesti Statistikaamet toetub enda toimingutes olulisel määral majandusaasta aruannetes olevale informatsioonile. Kogu informatsioon, mis majandusaasta aruannetes on, aitab Statistikaametil koostada mikro- ja makromajanduse statistikat, mille alla kuulub ka sisemajanduse koguprodukti (SKP) arvutamine. Statistikaamet juhindub statistika koostamisel ja andmete kogumisel Euroopa

Parlamendi ja Euroopa Nõukogu määrustest, mis on kehtestatud selleks, et andmed oleksid võrreldavad ajas ja teiste liikmesriikidega, mis omakorda võimaldab koostada üleeuroopalist statistikat. Eesti kohta kehtivad andmed tuleb Statistikaametil edastada Eurostati 10. kuu jooksul pärast aruandeaasta lõppu ning need esitatakse ELile, OECDle ja ÜROle. Statistikaameti majandusüksuste register on põhjalikum, kui seda on RIKi juriidiliste isikute register ja sealt saavad infot ka Rahandusministeerium, Justiitsministeerium, Siseministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ja avalikkus. (Laidroo *et al.* 2020)

Statistikaameti koostatud aruannete ja kogutud andmete korrektsus, tõepärasus ja sellest lähtuvalt ka kasulikkus sõltub olulisel määral majandusaasta aruannete esitamise õigeaegsusest. Aruannete esitamise viivitamisega kaasnevad vead riiklikus statistikas, mis omakorda võivad tuua rahalist kahju ja kahjustada Statistikaameti usaldusväärsust. Aruannete hilinemisel tuleb Statistikaametil teha korduvaid andmetöötlusi mistõttu ei ole võimalik kõiki vajalikke statistilisi näitajaid avalikustada rahvusvahelise tava ajaraamistikus (365 päeva jooksul). (Laidroo *et al.* 2020)

Seega 2020. aastal erandkorras majandusaasta aruannete esitamise tähtaja edasilükkamine raskendas oluliselt Statistikaameti tööd ning juhtivanalüütiku Kaja Sõstra (2020) sõnul tegi majandusaasta aruannete esitamise tähtaja edasilükkamine ettevõtete majandusstatistika tähtaegse koostamise peaaegu võimatuks. Üsna varsti pärast nimetatud regulatiivse muudatuse vastuvõtmist kutsus Statistikaameti peadirektor Mart Mägi ettevõtjaid üles esitama majandusaasta aruandeid tavakorras kehtestatud tähtajaks, rõhutades seejuures, et mida kiiremini saadakse aruannete infot analüüsima hakata, seda kiiremini jõutakse ettevõtjaid varustada ajakohase teabega, mis abistavad neid juhtimisotsuste tegemisel (Kutsume ettevõtjaid ... 2020). Umbes nädal aega pärast 30. juunit olid andmed esitamata ligi kolmveerandil ettevõtetest ning taas õhutati ettevõtteid andmeid võimalikult kiiresti esitama ning majandusaasta aruannetega seotud statistika küsimustikke täitma. Statistikaamet tuli ettevõtjatele vastu ja peatas sunniraha kohaldamise kuni 1. augustini, kuid kuna riiklikul tasandil oluliste otsuste tegemisega ei saanud viivitada, siis polnud võimalik ka EKOMARi, ettevõtte kompleksse kalendriaasta aruande, küsimustiku tähtaega edasi lükata. St ettevõtetele antud võimalus esitada aruanded hiljem ei tähendanud ka kõigi muude toimingute edasilükkamist. (Üleskutse ... 2020)

Statistikaameti töö omab olulist rolli juhtimisotsuste tegemisel, mistõttu on oluline, et nende kätte sattuv informatsioon oleks faktipõhine ja ajakohane. Kuigi aruande esitamise tähtaja

edasilükkamine võis aidata Statistikaametit sellega, et esitatud majandusaasta aruanded olid lisaaja tõttu paremini koostatud, siis üldiselt tegi see otsus Statistikaameti töö vaevalisemaks.

2.2.2. Majandusaasta aruande esitamise tähtpäeva edasilükkamise mõju audiitorite tööle

Auditi läbiviimine on oluline osa majandusaasta aruannete esitamise protsessis. Seda nii sellepärast, et paljudele ettevõtetele on see kohustuslikuks sammuks majandusaasta aruande esitamisel kui ka sellepärast, et audiitorkontrolli läbimine kinnitab aruandes esitatud andmete õigsust ja usaldusväärsust aruande kasutajatele.

COVID-19 pandeemia erineb audiitorite jaoks eelnevatest kriisidest, sest tegemist on äärmusliku sündmusega, mis toimub väljaspool finantsvaldkonnas olevate organisatsioonide põhitegevust, kuid avaldab siiski intensiivset mõju audiitorite tööle. Varasemalt aset leidnud kriisilukorrad said alguse finantsvaldkonnast, kus audiitorid töötasid. COVID-19 mõjutab nii auditi juurde kuuluvaid formaalseid aspekte, st auditiplaanides dokumenteeritud auditiprotseduure kui ka mitteametlikke aspekte, mis on väljaspool kavandatud auditiprotseduure. (Malsch, Luo 2020)

Finantsaruandluse nõukogu (FRC – *Financial Reporting Council*) on COVID-19 tingimustes soovitanud audiitoritel pöörata tähelepanu järgmistele asjadele (Guidance on audit ... 2020):

- Audiitori riskihinnang.
- Andmete ja tõendusmaterjalide kogumine. Audiitor peab olema suutlik koguma vajalikke tõendeid, et ta saaks põhjendada enda hinnangut. COVID-19 tingimustes on andmete kogumiseks ja ülevaatuste tegemiseks alternatiivsete võimaluste leidmine vältimatu.
- Auditi meeskonnatöö kontrollimine. Meeskonna juht peab kaugtöö ja reisipiirangute tingimustes leidma viisi jälgida meeskonnaliikmete tööd ja selle vastavust standarditele ja nõuetele.
- Audiitori hinnang ettevõtte tegevuse jätkusuutlikkusele ja väljavaadetele, mis on COVID-19st tuleneva majandusliku ebakindluse tõttu kahtluse all.
- Ettevõtete juhtkonna hinnang COVID-19 mõjule. Tulenevalt suurenevast majanduslikust ebakindlusest on oluline hinnata, kas juhtkonna hinnang COVID-19 mõjudele on adekvaatne ja annab finantsaruannete kasutajatele tõeärsase pildi ettevõtte väljavaadetest.

- Auditi põhiaspektide hindamine. Kiiresti muutuv olukorras võib selline hindamine ja ümberkorraldamine kesta kuni audiitori aruande allkirjastamiseni ning nõuda täiendava info ja tõendite küsimist juhtkonnalt. Neid kohti auditi teostamisel, mis COVID-19 on mõjutanud märkimiväärselt tuleb audiitoritel osata enda aruandes selgitada.

Mitmed auditi läbiviimise protseduurid muutusid kohustusliku sotsiaalse distantseerumise, karantiiniperioodide ja reisipiirangute tõttu võimatuks ning audiitorid pidid kiiresti reageerima, leides alternatiivseid võimalusi tööülesannete täitmiseks. Appelbaum, Budnik ja Vasarhelyi arutlesid järgmiste tehnoloogiliste alternatiivide kasutamist (2020): esimese isiku vaate kaamerad (*First-person view camera*), droonid, tehisintellekti video hindamise tööriistad jms. Viimaste meetmete kasutuselevõtt eeldab teiste osapoolte paindlikkust ja leidlikkust ning on üleüldse uus olukord, millega kohanemisel võib esineda samuti probleeme (Appelbaum *et al.* 2020). Näiteks rõhutati pilveteenuste kasutamise ja videokõnede läbiviimisega seotud turvariske (Martinelli *et al.* 2020).

Auditi mitteametlike aspektide juures oli murekohaks peamiselt kaugtöö nõue. Kommunikatsiooni efektiivsuse ja kättesaadavuse vähenemise tõttu oli meeskonnaliikmete töö monitoorimine ja juhendamine palju keerulisem. Selleks, et töökaaslasele informatsiooni edastada ja olla kindel, et ta selle ka kätte sai, läks kaugtöö tingimustes rohkem aega. (Malsch, Luo 2020)

Kõige eelnevalt kirjeldatu juures püüti vältida auditi kvaliteedi langemist. Kriisiolukorras on ajakohase ja tõepärase finantsteabe vajalikkus suurem kui kunagi varem, sest finantsaruannete kasutajad kahtlustavad, et ettevõtte juhid varjavad kriisist tulenevaid halbu tulemusi (Badawy 2021). Seega on kvaliteetsel auditeerimistööl COVID-19 olukorras märkimisväärne tähtsus ning nimetatud olukorrast nutikate lahendustega välja tulemine ilma, et see kahjustaks auditi kvaliteeti, oli 2020. aastal audiitoritele suureks väljakutseks (Malsch, Luo 2020).

COVID-19 avaldatud mõjudega toimetulek nõudis audiitoritelt palju ümberkorraldusi, millega kohanemine oli küllaltki aeganõudev protsess. Seega võib väita, et majandusaasta aruannete esitamise kuupäeva edasilükkamine võimaldas ettevõtjate kõrval ka audiitoritele vajaminevat lisa-aega.

3. MAJANDUSAASTA ARUANDE ESITAMISE TÄHTPÄEVA EDASILÜKKAMISE MÕJU

3.1. Uuringu metoodika

Käesoleva töö eesmärk oli kaardistada majandusaasta aruande esitajate ja nendega seotud osapoolte – audiitorite, statistikaameti – hinnang Riigikogus vastuvõetud otsusele pikendada majandusaasta aruannete esitamise aega ja selle mõju tervikuna. Eesmärgi täitmiseks kasutati nii kvantitatiivseid kui kvalitatiivseid uurimismeetodeid.

Kvantitatiivse uuringu läbiviimiseks koostati kaks küsimustikku. Küsimustik on antud uuringu puhul sobiv meetod andmete kogumiseks, sest see võimaldab koguda infot suurelt hulgalt vastajatelt. Esimeseks uuritavaks sihtgrupiks olid ettevõtted, kes on reeglina majandusaasta aruanded tähtaegselt esitanud. Eestis on olnud majandusaasta aruannete õigeaegne esitamine probleemseks asjaoluks ja seetõttu ei soovinud autor küsitleda ettevõtteid, kes on regulaarselt hilinenud aruannete esitamisega – ettevõtted, kellel on kombeks hilineda, jätkavad käitumismustrit olukorrast hoolimata. Pigem taheti teada, kas need ettevõtted, kes tavaliselt esitavad aruandeid tähtaegselt, pidasid COVID-19st tingitud olukorra tõttu antud lisaega vajalikuks. Tähtaegsete majandusaasta aruannete esitajate nimekirja ja kontaktandmed sai autor Äriregistrilt.

Ettevõtetele saadetud küsimustik (vt lisa 1) koosnes üheksast küsimusest ning oli suunatud peamiselt raamatupidajatele, finantsjuhtidele ning ettevõtte juhtivpositsioonidel olevatele isikutele. Kokku saadeti küsimustik 400-le ettevõttele, kelle kontaktandmed sai autor Äriregistrilt, ning vastuseid saadi kokku 61. Vähene vastuste arv tulenes Äriregistrilt andmete saabumise viibimisest, mistõttu oli küsimustiku periood lühem. Oodatust väiksem vastuste hulk põhjendab ka seda, miks valim ei olnud esinduslik. Küsimustik oli avatud perioodil 19.04.2021 – 26.04.2021. Küsimuste arv sõltus ka vastaja vastustest, st mõne vastaja puhul lõppes küsimustik varem. Vastaja taustainfo teadasaamiseks küsiti ametinimetust, tööstaaži ja lisaks küsiti ettevõtte tegevusvaldkonda ja ettevõtte suurust. Järgmiste küsimuste korral paluti vastajal hinnata COVID-19 mõju nende tööle ja majandusaasta aruannete esitamise tähtaja edasilükkamise vajalikkust. Seejärel küsiti, kas ettevõtte kasutas 2020. aastal võimalust esitada majandusaasta aruanne hiljem.

Kui nimetatud küsimusele vastati eitavalt, oli küsimustik lõppenud. Jaatava vastuse korral said vastajad vastuste seast valida või ise lisada põhjuse, mille pärast lisa-aeg vajalikuks osutus ning kas antud lisa-aeg leevendas majandusaasta aruande koostamisega seotud probleeme. Suurem osa küsimustest oli valikvastustega ja kahe küsimuse puhul, kus küsiti vastaja hinnangut, kasutati semantilist diferentsiaalskaalat. Valikvastustega küsimused tagasid uurija jaoks vastuste konkreetsuse ja semantiline diferentsiaalskaala võimaldas mõõta vastaja suhtumist küsimuse all olevasse asjaolusse. Autorile ei olnud oluline ettevõtte või vastaja nimi ning sellest tulenevalt oli küsimustik anonüümne.

Kuna audiitorkontroll on oluline etapp majandusaasta aruannete esitamisel, oli teiseks uuritavaks sihtgrupiks audiitorid. Küsimustik saadeti 75-le audiitorettevõttele ja kokku saadi 29 vastust. Küsimustiku periood jäi ajavahemikku 01.04.2021 – 12.04.2021. Valim koosnes autori poolt juhuslikult valitud audiitorettevõtetest, kes on Audiitorkogu liikmed. Audiitorkogu on omavalitsuslikul põhimõttel tegutsev kutseühendus, mille liikmete hulka kuuluvad kõik Eestis vandeaudiitori kutsega vandeaudiitorid ja kõik audiitorettevõtjad, kes omavad tegevusluba (Missioon ... 2021). Audiitoritele saadetud küsimustik (vt lisa 2) koosnes kuuest küsimusest ja oli suunatud auditivaldkonnas töötavatele isikutele. Ka selle küsimustiku korral sõltus küsimuste hulk vastustest. Taustainfo kogumiseks küsiti vastaja ametinimetust, tööstaaži ja audiitorettevõtte suurust. Seejärel paluti vastajal hinnata COVID-19 mõju nende tööle ja majandusaasta aruannete esitamise tähtsaja edasilükkamise vajalikkust. Tulenevalt küsimustike koostamiseks kasutatud keskkonna iseärasustest, ei olnud aruannete esitamise tähtsaja edasilükkamise vajalikkuse hindamiseks võimalik kasutada semantilist diferentsiaalskaalat ning kasutati valikvastuste loetelu. Kui majandusaasta aruannete esitamise tähtsaja edasilükkamist peeti ebavajalikuks, oli küsimustik lõppenud. Aruannete esitamise tähtsaja edasilükkamise vajalikuks tunnistamisel tuli vastajal valida või vajadusel ise lisada põhjus, mille pärast antud lisa-aeg vajalikuks osutus. Autorile ei olnud oluline audiitorettevõtte või vastaja nimi ning seetõttu oli küsimustik anonüümne.

Küsimustikud koostati elektroonilisel kujul *Google Forms* keskkonnas ning andmete analüüsimiseks ja üldistavate jooniste, tabelite tegemiseks kasutati *Microsoft Excel*'it.

Kvalitatiivse uuringu läbiviimiseks tehti intervjuu Statistikaameti esindajaga. Statistikaameti töö oli ulatuslikult mõjutatud Riigikogu otsusest pikendada majandusaasta aruannete esitamise aega, mistõttu arvestab autor Statistikaametit kui seotud osapoolt. Autor võttis algselt ühendust Statistikaameti Majandus- ja keskkonnastatistika osakonna juhataja Ivar Paega, selgitades

seejuures bakalaureusetöö eesmärki ja väljendades soovi läbi viia intervjuu ning sealt edasi suunati autorit ettevõtlusstatistika juhtivanalüütiku Merike Põldsaare poole, kellega intervjuu tehti. Intervjuu ülesehitus vastas poolstruktureeritud intervjuu nõuetele, mis lubas autoril saada põhjalikke ja informatiivseid vastuseid. Intervjuu koosnes seitsmest avatud küsimusest (vt lisa 3). Nendest viis käsitlesid COVID-19 mõju Statistikaameti tööle ja Statistikaameti toimetulekut eriolukorras. Kuuenda küsimusega palus autor intervjueeritaval hinnata majandusaasta aruannete esitamise tähtja edasilükkamise vajalikkust ning viimane, seitsmes, küsimus puudutas Statistikaameti plaane käesoleval 2021. aastal.

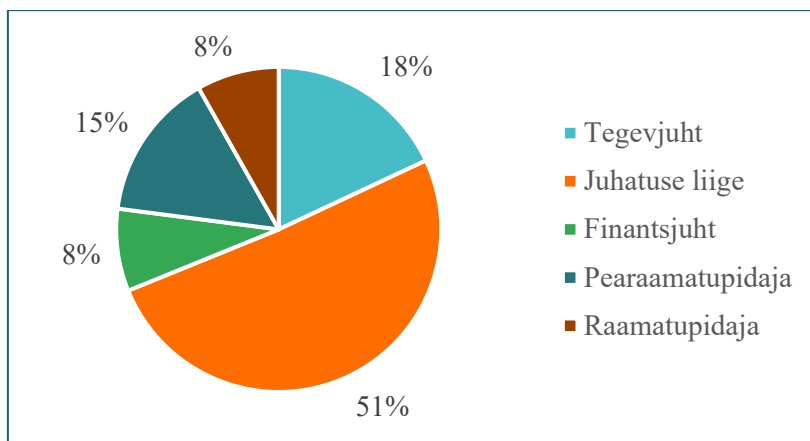
Intervjuu tehti veebi vahendusel Zoomi keskkonnas ja kestis ligikaudu 20 minutit. Intervjuu lindistati ning transkribeeriti Tallinna Tehnikaülikoolis Küberneetika Instituudi foneetika- ja kõnetehnoloogia laboris väljatöötatud tehnoloogia ja mudelite abil. Saadud transkriptsiooni teksti tuli autoril hiljem lindistuse alusel korrigeerida.

3.2. Uuringu tulemused

3.2.1. Ettevõtete hinnang majandusaasta aruannete esitamise tähtja edasilükkamise vajalikkusele

Ettevõtete esindajate seas oli neid, kes küsimustikule ei vastanud ning andsid enda põhjustest meili teel teada. Põhjusteks olid nt ettevõtja puhkusel olemine ja vähene huvi autori poolt uuritava teema vastu. Üks ettevõtja vastas e-posti teel, märkides, et tema ettevõttel ei olnud vaja majandusaasta aruanne hiljem esitada. Küsimustikule vastajaid oli kokku 61.

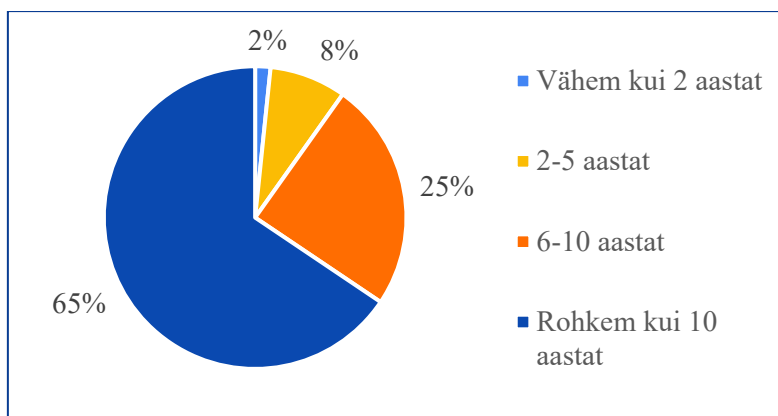
Esimesed 4 küsimust selgitasid välja vastaja taustinformatsiooni. Kõige rohkem uuringus osalejatest märkis end juhatuse liikmeks (51%, 31). Sellele järgnes 11 tegevjuhti (18%), 9 pearaamatupidajat (15%), 5 finantsjuhti (8%) ja 5 raamatupidajat (8%). Vastajate jaotus ametinimetuse järgi on esitatud joonisel 1.

Joonis 1. Vastajate jaotus ametinimetuse alusel

Allikas: Autori koostatud lisa 4 esitatud andmete põhjal

Vastajatest üle poole omas üle 10-neaastast töökogemust (65%). Vastajatest 25% oli töötanud 6-10 aastat. Ülejäänud vastajate töökogemus jäi vahemikku 2-5 aastat (8%, 5) või oli vähem kui 2 aastat (2%, 1). Seega oli uuringus osalejate töökogemus valdavalt pikem kui 5 aastat. Vastajate jaotust töökogemuse järgi saab näha joonisel 2. Uuringus osalenud ettevõtted olid valdavalt mikroettevõtted (54%, 33) ja väikeettevõtted (36%, 22). Keskmise suurusega ettevõtteid oli uuringus 5 (8%) ja suureettevõtteid oli 1 (2%). Vastajate vastused ettevõtte suuruse kohta on esitatud lisa 4.

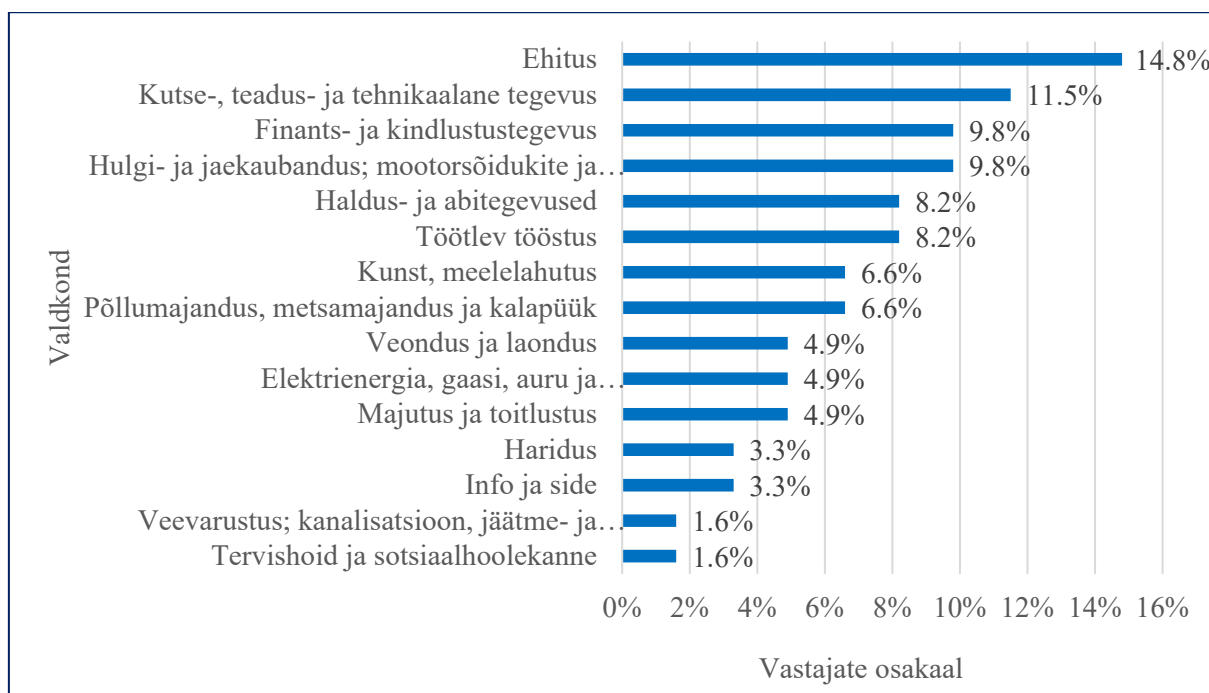

Joonis 2. Vastajate jaotus töökogemuse alusel

Allikas: Autori koostatud lisa 4 esitatud andmete põhjal

Järgmiseks küsiti vastajalt, milline on tema ettevõtte tegevusvaldkond. Ettevõtte tegevusvaldkonna valikute esitamisel lähtus autor Registre ja Infosüsteemide Keskuse tegevusalade loetelust. Kõige rohkem oli uuringus esindatud ettevõtteid ehituse (14,8%; 9), kutse-, teadus- ja tehnikaalase tegevuse (11,5%, 7), finants- ja kindlustustegevuse ning hulgi- ja

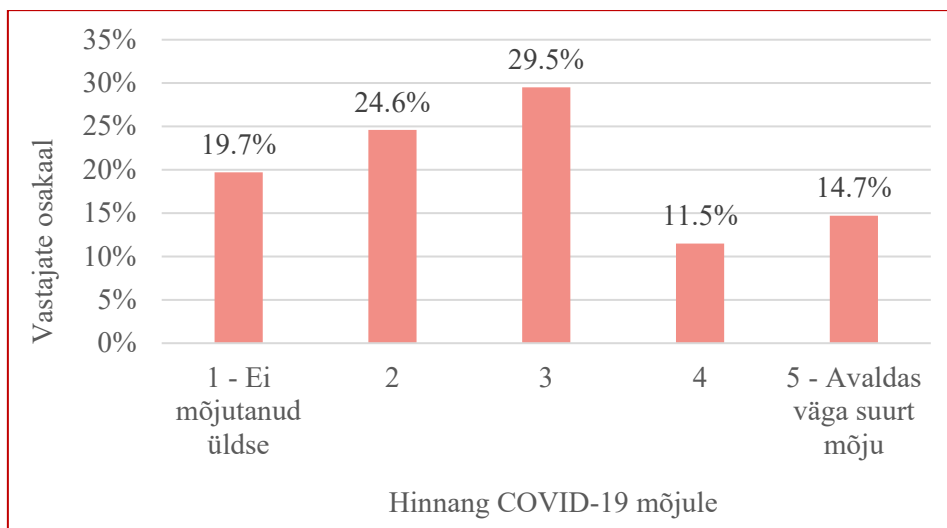
jaekaubanduse tegevuse (9,8%, 6) valdkonnast. Esitatud olid ka haldus- ja abitegevuste valdkond ja töötleva tööstuse valdkond (8,2%, 5) ning kunsti ja meelelahutuse valdkond ja põllumajanduse valdkond (6,6%, 4). Ülejäänud valdkonnad olid esindatud väiksemal määral. Ettevõtete jaotus tegevusvaldkonna alusel on esitatud joonisel 3.

Joonis 3. Vastajate jaotus tegevusvaldkonna alusel

Allikas: Autori koostatud lisa 4 esitatud andmete põhjal

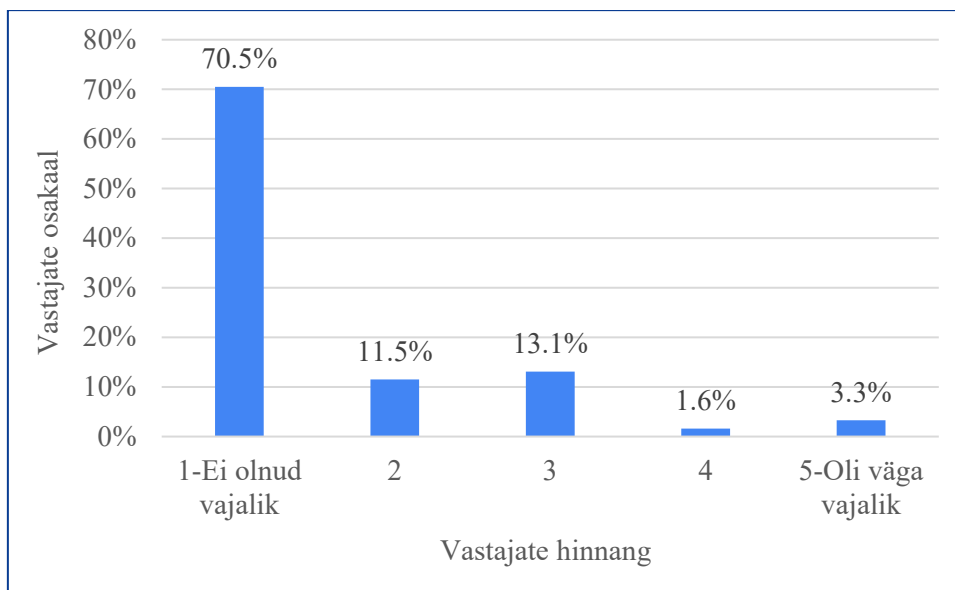
Järgmise küsimuse eesmärk oli kaardistada vastajate hinnang COVID-19 mõjule nende tööle. Antud küsimuse puhul kasutati semantilist diferentsiaalskaalat, st vastaja sai valida arvu 1-st 5-ni, kusjuures arv 1 oli tähistatud sõnadega „Ei mõjutanud üldse“ ja arv 5 sõnadega „Avaldas väga suurt mõju“. Vastajatest 19,7% tundis, et COVID-19 ei mõjutanud nende tööd üldse. 24,6% hindas COVID-19 mõju nende tööle arvuga 2, mis tähendab, et viiruse puhangul oli väike mõju. Keskmiselt, arvuga 3, hindasid COVID-19 mõju 29,5% vastajatest. Kõige vähem hinnati koroonaviiruse mõju ettevõtte tööle arvuga 4 (11,5%, 7), st COVID-19 mõjutas ettevõtte tööd märkimisväärselt. 14,7% vastajates leidis, et koroonaviirus mõjutas nende tööd väga suurel määral. Vastajate hinnangud COVID-19 mõjule on esitatud joonisel 4. Antud küsimuse vastuseid uuriti ka ettevõtete tegevusvaldkondade lõikes. Kõige suuremaks hinnati COVID-19 mõju majutuse ja toitlustuse valdkonnas, keskmiselt 4,7. Sarnaselt vastasid ka hariduse, tervishoiu ja sotsiaalhoolekande ning töötleva tööstuse valdkond. Kõige väiksemaks hinnati COVID-19 mõju elektrienergia valdkonnas, keskmiselt 1,3.

Joonis 4. Vastajate hinnang COVID-19 mõjule nende tööle
Allikas: Autori koostatud lisa 5 esitatud andmete põhjal

Veel hinnati mõju väikseks info ja side valdkonnas. Ülejäänud tegevusvaldkondades hinnati koroonaviiruse mõju ettevõtte tööle keskmiselt näitajate 2 ja 3 vahel. Antud küsimuse keskmised vastused tegevuskondade lõikes on esitatud lisa 6.

Seejärel said vastajad hinnata majandusaasta aruande esitamise tähtsaja edasilükkamise vajalikkust. Selle küsimuse korral kasutati samuti semantilist diferentsiaalskaalat. Arv 1 oli tähistatud sõnadega „Ei olnud vajalik“ ja arv 5 sõnadega „Oli väga vajalik“. Valdav enamus vastajatest (70,5%, 43) leidis, et aruande esitamise tähtsaja edasilükkamine ei olnud vajalik. Suuruselt järgmine osa vastajatest (13,1%, 8) hindas tähtsaja edasilükkamise vajalikkust arvuga 3. Seejärel hindas 11,5% tähtsaja edasilükkamise vajalikkust arvuga 2, 1,6% arvuga 4 ning selle osa vastajatest, kes arvasid, et tähtsaja edasilükkamine oli väga vajalik, moodustas vaid 3,3%. Vastajate hinnangud majandusaasta aruande esitamise tähtsaja edasilükkamise vajalikkusele on esitatud joonisel 5. Ka selle küsimuse vastuseid uuriti ettevõtete tegevusvaldkondade suhtes. Kõige rohkem peeti majandusaasta aruande esitamise tähtsaja edasilükkamist vajalikuks finants- ja kindlustustegevuse valdkonnas, keskmiselt 2,5. See oli ainuke valdkond, kus oli valitud vastusevarianti 5 – oli väga vajalik. Sellele järgnes põllumajanduse, metsamajanduse ja kalapüügi valdkond. Üldiselt hinnati tähtsaja edasilükkamist ebavajalikuks. Ehitus, elektrienergia, info ja side, tervishoiu ja veonduse valdkonna esindajatest arvasid kõik, et majandusaasta aruande esitamise tähtsaja edasilükkamine ei olnud vajalik. Keskmised hinnangud tegevusvaldkondade lõikes on esitatud lisa 6.

Joonis 5. Vastajate hinnang majandusaasta aruannete esitamise tähtja edasilükkamise vajalikkus
Allikas: Autori koostatud lisa 5 esitatud andmete põhjal

Viimase kohustusliku küsimuse puhul soovis autor vastajatelt teada saada, kas nad kasutasid võimalust esitada majandusaasta aruannet tavapäraselt ettenähtud ajast hiljem. Uuringus osalenud ettevõtetest kasutasid seda võimalust vaid 6,6% ning peaaegu kõik jaatavalt vastanud, peale ühe kes oli finantsjuht, olid raamatupidajad (vt lisa 5). Tegevjuhtide ja juhatuse liikmete jaoks, kes vastasid antud küsimusele eitavalt (93,4%, 57), oli küsimustik lõppenud. Eelnevalt mainitud küsimuse vastused on esitatud lisa 5. Vaadates antud küsimuse vastuseid tegevusvaldkonna alusel, esines jaatavaid vastuseid ainult finants- ja kindlustustegevuse (2), kutse-, teadus- ja tehnikaalase tegevuse (1) ning veonduse ja laonduse valdkonnas (1). Viimase küsimuse vastused ettevõtete tegevusvaldkonna lõikes on esitatud lisa 6.

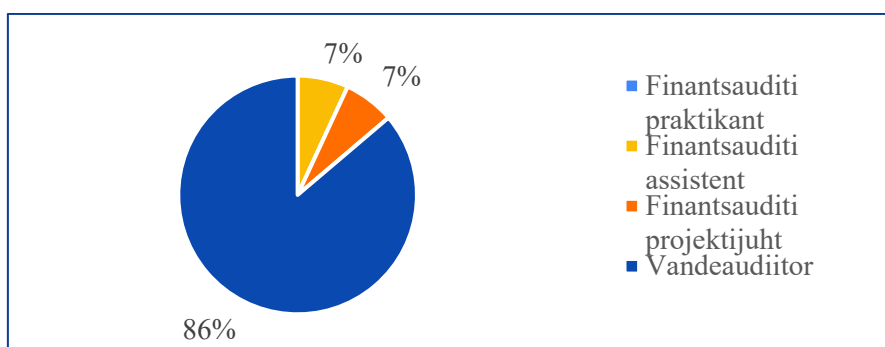
Eelmisele küsimusele jaatavalt vastanud uuringus osalejad suundusid edasi küsimustiku kahe viimase küsimuse juurde. Järgnevatele küsimustele vastas kokku vaid 4 uuringus osalejat. Esmalt said vastajad valida või vajadusel ise lisada põhjuse, mille pärast majandusaasta aruande esitamise tähtja edasilükkamine vajalikuks osutus. Kõik 4 vastajat valisid erineva põhjuse ning üks neist sõnastas põhjuse ise, kasutades selleks vastusevarianti „Muu...“. Seega, majandusaasta aruande esitamise tähtja edasilükkamine osutus vajalikuks kodukontori nõudest tulenevate takistuste tõttu, eriolukorrast tuleneva ajapuuduse tõttu, aeganõudvama raamatupidamise aastaaruande auditeerimise tõttu ning ka seetõttu, et ei olnud võimalik üldkoosolekut õigeaegselt korraldada (korterühistute puhul). (vt lisa 5)

Lõpuks küsiti, kas aruande esitamise tähtaja edasilükkamine leevendas majandusaasta aruande koostamisega seotud probleeme. Antud küsimusele tuli 3 jaatavat ja 1 eitav vastus (vt lisa 5).

Uuringus osalesid ettevõtted, kes reeglina esitavad enda majandusaasta aruanded õigeaegselt. Suurem osa vastajatest tundis, et COVID-19 ei mõjutanud nende tööd või mõjutas pigem vähesel määral. Neid, kes kasutasid erinevatel põhjustel võimalust esitada majandusaasta aruannet hiljem oli vaid 4. 70% vastajatest pidasid tähtaja edasilükkamist ebavajalikuks ning 93% ettevõtetest esitasid majandusaasta aruande õigeaegselt. Uuringu tulemustest võib järeldada, et valdava enamuse jaoks ei olnud majandusaasta aruande esitamise tähtaja edasilükkamine vajalik.

3.2.2. Audiitorite hinnang majandusaasta aruannete esitamise tähtaja edasilükkamise vajalikkusele

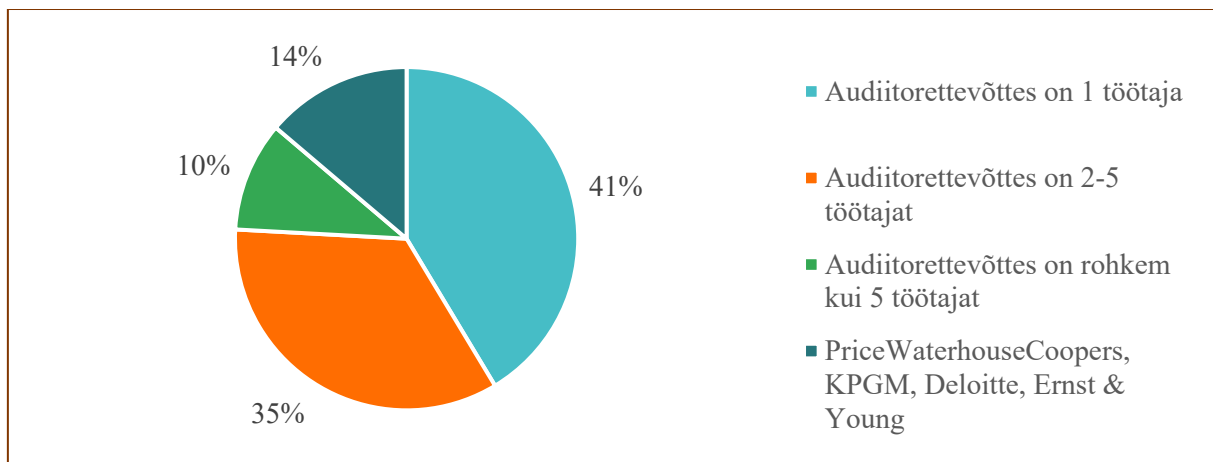
Audiitoritele saadetud küsimustiku esimese 3 küsimuse vastused kirjeldasid vastajate tausta. Uuringus osales kõige rohkem vandeaudiitoreid (86%, 25) ning seejärel jagunesid vastajad võrdselt finantsauditi assistendi ja finantsauditi projektijuhi ametinimetuse vahel (7%, 2). Uuringus ei osalenud finantsauditi praktikante. Vastanute jaotus ametinimetuse järgi on esitatud joonisel 6. Vastanutest oli suuremal osal töökogemust rohkem kui 10 aastat (62%, 18). Sellele järgnes 24% vastajatest, kes olid enda ametikohal töötanud 6-10 aastat. Vastajaid, kellel oli töökogemust 2-5 aastat ja vähem kui 2 aastat, jagunesid võrdselt (7%, 2). Seega suuremal osal vastajatest (86%) oli ulatuslik töökogemus. Audiitorite vastused töökogemuse lõikes on esitatud lisa 7.

Joonis 6. Vastajate jaotus ametinimetuse järgi
Allikas: Autori koostatud lisa 7 esitatud andmete põhjal

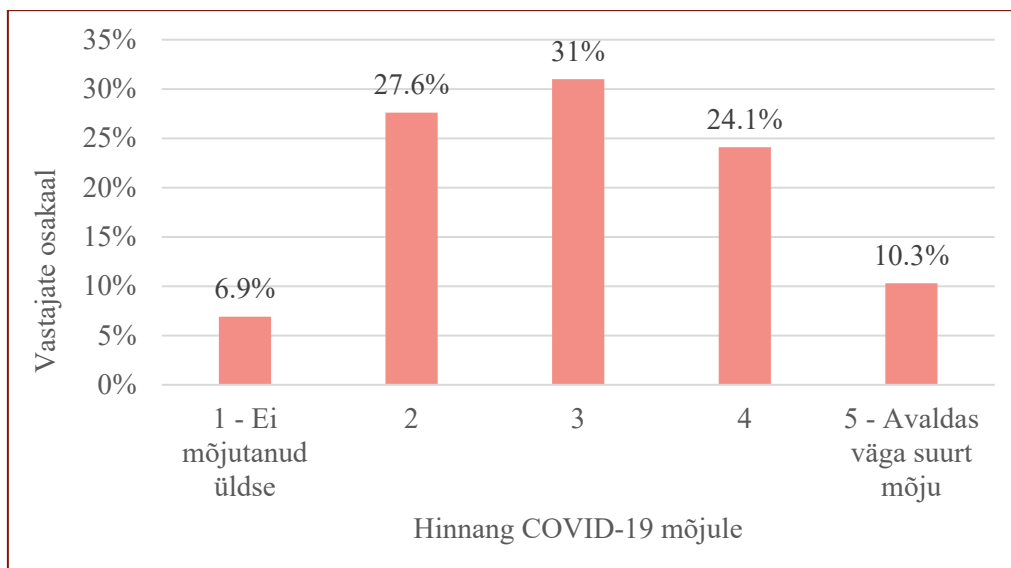
Viimane küsimus vastajate tausta kohta puudutas audiitorettevõtte suurust. Kõige suurem osa vastajatest töötab ettevõttes üksi (41%, 12). Suuruselt teine osa vastajatest töötab ettevõttes, kus

on 2-5 töötajat (35%, 10). Vastajatest 10% töötab ettevõttes, kus on rohkem kui 5 töötajat ja 14% töötab *Big 4* ettevõttes (PriceWaterhouseCoopers, Deloitte, KPMG, E&Y). Joonisel 7 on näha audiitorite jagunemist audiitorettevõtte suuruse järgi.

Joonis 7. Vastajate jaotus audiitorettevõtte suuruse järgi
Allikas: Autori koostatud lisa 7 esitatud andmete põhjal

Järgmine küsimus kaardistas vastajate hinnangu COVID-19 mõjule nende tööle. Antud küsimuse korral kasutati semantilist diferentsiaalskaalat, st vastaja sai valida arvu 1-st 5-ni, kusjuures arv 1 oli tähistatud sõnadega „Ei mõjutanud üldse“ ja arv 5 sõnadega „Avaldas väga suurt mõju“. 6,9% vastajatest arvas, et viiruse puhang ei mõjutanud nende tööd üldse. 27,6% hindas viiruse mõju nende tööle arvuga 2, st COVID-19 mõjutas nende tööd pigem väiksemal määral. Kõige rohkem olid vastajad hinnanud COVID-19 mõju nende tööle arvuga 3 (31%), st suur osa uuringus osalenud audiitoritest ei leidnud, et koroonaviirus nende tööd ulatuslikult mõjutanud oleks, ent samas ei arvatud ka seda, et koroonaviirus nende tööd üldse ei mõjutanud. Vastajatest 24,1% hindas COVID-19 mõju nende tööle arvuga 4, mis tähendab, et nende jaoks oli COVID-19 mõju nende tööle suur. 10,3% vastanutest märkis, et COVID-19 avaldas nende tööle väga suurt mõju. Antud küsimuse vastuste jaotus on illustreeritud joonisel 8.

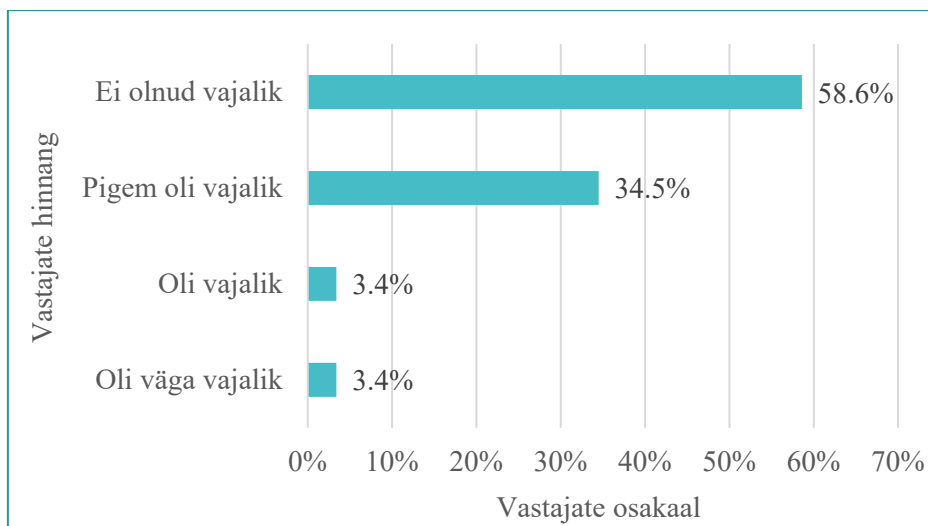

Joonis 8. Vastajate hinnang COVID-19 mõjule nende tööle

Allikas: Autori koostatud lisa 8 esitatud andmete põhjal

Küsimustiku eelviimase küsimuse korral paluti audiitoritel hinnata majandusaasta aruannete esitamise tähtaja edasilükkamise vajalikkust. Selle küsimuse vastuse said audiitorid valida valikvastuste loetelust. Kõige rohkem (58,6%, 17) arvati, et aruande esitamise tähtaja edasilükkamine ei olnud vajalik. Mõned uuringus osalejad kasutasid viimase küsimuse korral võimalust enda vastust täiendada, täpsustades, et auditeerimise ja ülevaatamise seisukohast polnud aruannete esitamise tähtaja edasilükkamine vajalik. Teisalt mainiti ka seda, et suur osa raamatupidajaid said hõlpsasti teha tööd kodust ja informatsioon jõudis nendeni kiiremini, kui tavalistel aastatel ning lisati, et kuna tihti langevad töövõttud aasta esimesse poole, oli audiitoritele tähtaja edasilükkamine mugav, sest see levendas töökoormust. Eelnevale vastukaaluks arvas 34,5% vastajatest, et aruannete esitamise tähtaja edasilükkamine oli pigem vajalik. Audiitorid, kes valisid vastusevariante „Oli vajalik“ ja „Oli väga vajalik“ moodustasid vastajatest kokku vaid 6,8%. Audiitorite hinnang majandusaasta aruannete esitamise tähtaja edasilükkamisele on illustreeritud joonisel 9.

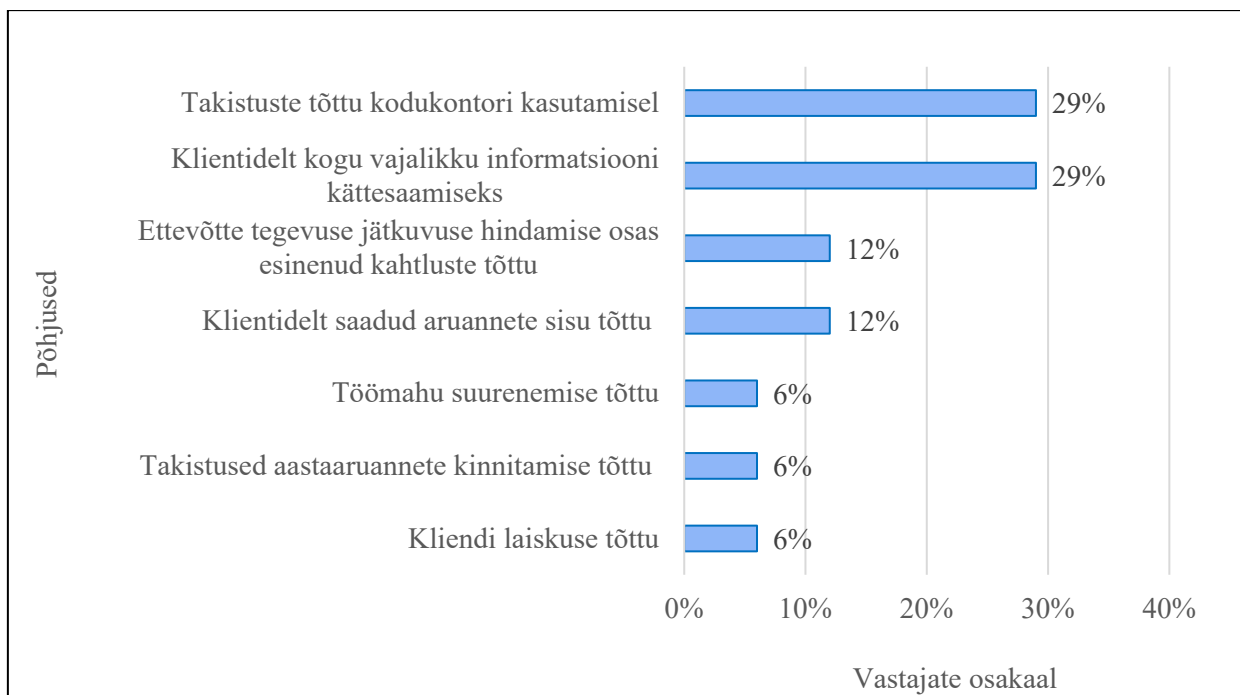
Vastajad, kes valisid viimase küsimuse puhul variandi „Ei olnud vajalik“ ei olnud pärast seda küsimust kohustatud enam järgmisele küsimusele vastama, kuid nagu eelnevalt mainitud otsustas mõni vastaja seda siiski teha, kasutades varianti „Muu“, et enda vastust täiendada.

Joonis 9. Vastajate hinnang majandusaasta aruannete esitamise tähtaja edasilükkamise vajalikkusele

Allikas: Autori koostatud lisa 8 esitatud andmete põhjal

Seega anti küsimustiku viimasele küsimusele 19 vastust. Viimase küsimuse puhul said need vastajad, kes pidasid aruannete esitamise tähtaja edasilükkamist vajalikuks, selgitada millise põhjuse tõttu lisaeg vajalikuks osutus. Kõige rohkem pidasid vastajad lisaega vajalikuks raskuste tõttu, mis tulenesid kodukontori nõudest (29%, 5) ja selleks, et saada klientidelt kätte kogu vajalik informatsioon (29%, 5). Veel oli lisaeg vajalik probleemide lahendamiseks, mis tulenesid klientidelt saadud aruannete sisu tõttu, st aruannetes ei olnud piisavat informatsiooni või informatsioon oli ebaselgelt esitatud (12%, 2). Sama arv vastajaid leidis, et lisaeg osutus vajalikuks ettevõtte tegevuse jätkuvuse hindamise osas esinenud kahtluste tõttu (12%, 2). Kõige vähem pakuti autori esitatud põhjustest töömahu suurenemist (6%, 1) ning mitte ükski vastajatest ei leidnud, et lisaeg oleks vajalik analüüsi protseduuride läbiviimisel esinenud takistuste tõttu. Antud küsimuse korral said vastajad ka ise vastusevariante lisada. Üks vastajatest lisa, et lisaeg osutus vajalikuks kliendi laiskuse tõttu. Teine lisatud põhjus oli aastaaruannete kinnitamisel esinenud takistused, täpsemalt just MTÜde ja SAde puhul. Audiitorite põhjendused aruande esitamise tähtaja edasilükkamise vajalikkuse osas on esitatud joonisel 10.

Joonis 10. Vastajate põhjendused lisaaja vajalikkuse suhtes
Allikas: Autori koostatud lisa 8 esitatud andmete põhjal

Audiitorid leidsid, et COVID-19 mõjutas nende tööd, kuid suurem osa arvas siiski, et majandusaasta aruannete esitamise tähtaja edasilükkamine ei olnud vajalik või õigustas end vähesel määral. Need kes tundsid, et oli tähtaja edasilükkamine oli vajalik, arvasid seda peamiselt kodukontori nõudest tulenevate raskuste ja vajaliku info kättesaadamatuse pärast. Autor järeldab, et COVID-19 hinnati pigem mõjusaks teguriks, sest paljudel ettevõtetel muutus töökorraldus drastiliselt, kuid tõhusate tehniliste lahenduste tõttu kohaneti olukorraga kiirelt ja seadusemuutatusest tulenev lisa-aeg ei osutunud niivõrd vajalikuks.

3.2.3. Statistikaameti hinnang majandusaasta aruannete esitamise tähtaja edasilükkamise vajalikkusele

Ettevõtlusstatistika juhtivanalüütiku, Merike Põldsaarega tehti intervjuu 8. aprillil ja see kestis ligikaudu 20 minutit. Intervjueeritava paluti esmalt kirjeldada 2020. aasta kevadel aset leidnud olukorda ja selle mõju Statistikaameti tööle ning seejärel anda hinnang majandusaasta aruannete esitamise tähtaja edasilükkamise põhjendatusele. Intervjuu küsimused on esitatud lisa 3 ning vastustele on ligipääs lisa 9.

Eriolukorra puhkemine tõi Statistikaametile esile erinevaid väljakutseid. Nagu ikka kriisiolukordades, tekkis ka 2020. aastal suur vajadus aktuaalse ja õigeaegse informatsiooni järele,

seega Statistikaameti töötajate töömaht suurenes. Statistikaametil tuli teha täiendavat statistikat COVID-19 mõju kohta Eestis, sh viiruse mõjud jaekaubandusele, ehitusvaldkonnale. Lisaks ettevõtlusega seotud näitajatele tegi Statistikaamet täiendavat statistikat viiruse mõju kohta ka muudes valdkondades. Nt tegi Statistikaameti ka liikuvuseanalüüsi, kus monitooriti inimeste liikumist COVID-19 ajal. Intervjueeritav meenutas Statistikaameti peadirektori tehtud võrdlust, et kui muusikutel ja lauljatel ei olnud võimalik töötada, siis statistikud võtsid justkui nende osa enda peale.

Asjaolu, mis tekitas muuhulgas ka Statistikaametile murekohti, oli töö suunamine kodukontoritesse. Suurem osa töötajatest liikus koheselt üle kodukontorile, kuid esines ka juhtumeid, kus kõigil ei olnud kohe võimalik nimetatud muudatust läbi viia. Seda kas vajalike töötarvete, internetiühenduse puudumise näol või ei olnud mõnel töötajal lihtsalt võimalik kodustes tingimustes tööd teha. Nimetatud juhtudel oli kodukontorisse üleminek järk-järguline protsess. Töökorralduse muutusest tulenevad takistused olid tihti seotud tehniliste asjaoludega. Töökoosolekute läbi viimine veebikeskkondades oli eriolukorra alguses keeruline, sest mõned töötajad ei olnud kasutatavate vahenditega tuttavad ning pidid selgeks saama, kuidas e-koosolekuid korraldada, tööle saada jms. Koosolekuid korraldati *Skype for Business*'i vahendusel ning algselt tekkis probleem e-ruumide kättesaadavusega. Nimelt jäi koosolekute ruume puudu ja Statistikaametil tuli tellida Rahandusministeeriumi IT halduselt täiendavaid koosoleku ruume. Samuti ei saanud kodukontoris töötades tavapärasel viisil kõiki tööülesandeid täita. Merike Põldsaar tõi nt isiku-uuringute koha pealt välja selle, et näost näkku intervjuud ei olnud eriolukorras võimalikud ja need tuli kõik viia üle telefoniintervjuudele või kasutada muid lahendusi. Intervjueeritava sõnul lükati esialgu mõned uuringud ka edasi, sest neid ei olnud võimalik plaanipäraselt ellu viia.

Statistikaametiga aruannete esitamise tähtaja edasilükkamise osas ei konsulteeritud ning antud seadusemuudatus tekitas Statistikaametile palju muret. Merike Põldsaar tõi välja, et Statistikaamet on majandusaasta aruannete suur kasutaja ning kasutab aruandeid peamiselt kahel viisil: statistika küsimustike eeltäitmiseks ja üleüldiste informatsiooniallikatena, et võimalikult vähe ettevõtetelt täiendavaid andmeid küsida. Majandusaasta aruannete esitamise tähtaeg lükati 31. oktoobrile. Arvestades asjaolu, et 31. oktoobril on ka esialgsete aasta statistika andmete esitamise kuupäev, tuli Statistikaametil teatada Euroopa Liidu Statistikaorganisatsioonile, Eurostatile, et neil ei ole võimalik esialgseid aasta statistika andmeid tähtaegselt esitada. Samuti lükkus edasi Statistikaameti enda veebilehel aasta statistika andmete esitamine.

Aruannete esitamise tähtaja edasilükkamise põhjendatuse osas jäi intervjuueeritav valdavalt arvamusele, et nii ulatuslik ajapikendus ei olnud vajalik. Aastaruannete kinnitamiseks üldkoosoleku kokku kutsumise keerukus ei olnud piisav põhjendus, sest valdav osa ettevõteteid on Eestis siiski väiksed ja keskmise suurusega ning mingid variandid eriolukorras üldkoosoleku kokkukutsumiseks olid olemas. Põldsaar arutles, et ehk suurtematele ettevõtetele, kus on tõesti palju omanikke oleks ajapikendus vajalik, kuid seda pigem suve lõpuni, mitte pikemalt. Samuti tõi intervjuueeritav esile selle, et majandusaasta kattub suuremal osal ettevõtetest kalendriaastaga ja et selleks ajaks, kui eriolukord Eestis algas, oleks majandusaasta aruandeks vajalik informatsioon pidanud koos olema. Põldsaar osutas tähelepanu veel uuringule, mille viis läbi Tallinna Tehnikaülikool (Laidroo *et al.* 2020), nentides selle alusel, et pigem hilinetakse aruannete estiamisel muude põhjuste pärast.

Üldiselt sai Statistikaamet eriolukorrast tulenevate väljakutsetega intervjuueeritava hinnangul hästi hakkama. Alguses tuli loomulikult olukorraga kohaneda ning kuigi mingis valdkonnas esines hilinemisi või tagasilööke kvaliteedis andmete piiratud kättesaadavuse tõttu, saadi vajalikud andmed enam-jaolt õigeaegselt esitatud ning tehti isegi täiendavat statistikat.

3.3. Järeldused

Bakalaureusetöö eesmärk oli selgitada välja tähtaegsete majandusaasta aruande esitajate, audiitorite ja Statistikaameti hinnang majandusaasta aruande esitamise tähtaja edasilükkamisele. Tähtaegsete aruande esitajate ja audiitorite hinnagu saamiseks koostati küsimustikud ning Statistikaameti hinnangu välja selgitamiseks viidi läbi intervjuu ettevõtlusstatistika juhtivanalüütikuga.

Viiruse puhang mõjutas kõiki huviobjekte. Ettevõtete seas leidis rohkem neid, kes arvasid, et COVID-19 ei mõjutanud neid üldse, kui audiitorite seas, kuid mõlema grupi puhul leidis suurem osa vastajatest, et viirus mõjutas nende tööd. Ettevõtete puhul tundsid koroonaviiruse mõju kõige rohkem hariduse, tervishoiu, töötleva tööstuse ning majutus ja toitlustus valdkond. Selliseid tulemusi oli oodata, sest teatavasti oli nimetatud valdkondadel erinevatel põhjustel – töömahu suurenemine, tegevuse seiskumine – tõepoolest 2020. aasta esimene pool raskem. Statistikaametile tõi eriolukorra puhkemine kaasa töömahu suurenemise ning väljakutseid seoses kodukontori

nõudega. Kodukontori nõudest tulenevad takistused olid iga uuritava grupi jaoks probleemiks. Audiitorite puhul kinnitab see tulemus ka varasemalt tehtud uuringut (Malsch, Luo 2020), kus samuti nimetati kaugtöö nõuet auditi peamiseks murekohaks. Hinnang majandusaasta aruande esitamise tähtaja edasilükkamise vajadusele sarnanes samuti kõigi uuritavate gruppide puhul. Valdavalt arvati, et isegi kui koroonaviiruse mõju oli märgatav ei olnud Riigikogus vastuvõetud otsus vajalik ning Statistikaametile mõjus see isegi negatiivselt. Ka need ettevõtete valdkonnad, kelle jaoks oli koroonaviiruse mõju suur, ei pidanud ajapikendust vajalikuks. Audiitorite seas oli neid, kes pidasid ajapikendust vajalikuks rohkem, kui ettevõtete seas. Lisaaja vajalikkust põhjendati peamiselt kodukontorist tulenevate probleemide ja vajaliku info saabumise hilinemisega. Tähtaegsed majandusaasta aruande esitajad põhjendasid lisaaja vajalikkust kodukontori probleemi kõrval eriolukorrast tuleneva ajapuudusega, aeganõudvama auditiprotsessiga ja üldkoosoleku korraldamisel esinenud takistustega. Võib järeldada, et COVID-19st tulenevad probleemid, mis võisid takistada muuhulgas aastaaruande valmimist ja esitamist, said ületatud ilma, et oleks lisaajaga vaja olnud.

Bakalaureusetöö esimeses peatükis välja toodud hilinemise põhjused ja teises peatükis käsitletud aruande esitamise tähtaja edasilükkamisega kaasnevad ohud ei tulnud käesoleva uuringu puhul esile, sest 93% ettevõtetest esitasid enda aruanded õigeaegselt ja need, kes aruande esitamisega hilinesid, tegid seda eriolukorrast tingitud põhjuste pärast. Samuti ei ole käesoleva uuringu puhul võimalik teha üldistusi nt ettevõtete suuruse või ametinimetuste alusel, sest uuritav valim ei olnud esinduslik.

Üldiselt võib käesoleva uuringu põhjal väita, et aastaaruande esitamise tähtaja edasilükkamine oli vajalik vaid väga vähestele ettevõtetele ja audiitoritele. Tähtaegsed aastaaruande esitajad olid ka COVID-19 tingimustes valdavalt õigeaegsed ning ka audiitorid tulid oma ülesannetega takistustest hoolimata toime. Nagu eelnevalt mainitud, tegi Riigikogus vastuvõetud otsus Statistikaameti töö vaevalisemaks, kui see muidu koroonaviiruse tingimustes oleks olnud.

KOKKUVÕTE

Bakalaureusetöö eesmärk oli kaardistada majandusaasta aruande esitajate ja nendega seotud osapoolte – audiitorite, statistikaameti – hinnang Riigikogus vastuvõetud otsusele pikendada majandusaasta aruannete esitamise aega ja selle mõju tervikuna. Eesmärgi saavutamiseks püsis autor 4 uurimisküsimust ning koostas nendele vastamiseks kaks küsimustikku – ühe tähtaegsete majandusaasta aruannete esitajate seas ja teise audiitorite seas. Lisaks eelnevale tehti intervjuu Statistikaameti ettevõtlusstatistika juhtivanalüütikuga. Kvantitatiivse ja kvalitatiivse uuringu jaoks koostatud küsimuste põhiline rõhuasetus oli uuringu huviobjektide hinnang aastaruannete esitamise tähtaja edasilükkamise vajalikkusele.

Bakalaureusetöö koosneb 3 peatükist. Esimeses peatükis käsitleti teemakohase kirjanduse alusel majandusaasta aruannete olemust, nende esitamise õigeaegsuse olulisust ning peamisi hilinemise põhjuseid. Majandusaasta aruanne hõlmab endas teavet, mis on märkimisväärse tähtsusega mitte ainult ettevõttele endale vaid mitmetele ettevõttevälistele osapooltele, sealhulgas ka riigile ja selle arengule. Majandusaasta aruannete tähtaegne esitamine on kõikidele asjaosalistele kasulik ning aruannete hiline esitamine on põhjendatud erinevate ettevõttesisestest kui ka ettevõttevälistest tulenevatest faktoritest.

Teises peatükis kirjeldati Eestis ja mujal maailmas tekkinud olukorda ja sellest ajendatud otsust pikendada majandusaasta aruannete esitamise tähtaega. Samuti arutleti võimalike ohtude üle, mis aruande esitamise tähtaja edasilükkamine endaga kaasas, nt andis see muuhulgas ettevõtjatele lisaaega, et oma andmeid omakasupüüdlikel eesmärkidel kohandada. Lisaks kirjeldati raskusi ja väljakutseid, millega audiitoritel ja Statistikaametil tuli toime tulla. Nimelt pidi Statistikaamet palju vaeva nägema, et koguda vajalikke andmeid ja audiitoritel tuli vallandunud kriisiolukorras pöörata kindlatele aspektidele erilist tähelepanu. Töö kolmas osa keskendub töö raames läbi viidud uuringule ja tulemustele.

Töö tulemustest selgus, et COVID-19 oli kõikide huviobjektide jaoks märkimisväärseks mõjuteguriks nende igapäevatöös. Tähtaegsete aastaruannete esitajate seas hinnati COVID-19

mõju väiksemaks, kui seda tegid audiitorid ja Statistikaamet, kuid sellegipoolest märkisid enamus vastajatest, et mõju oli tuntav. Kuigi COVID-19 mõjutas kõigi huvigruppide tööd, leiti suuremas jaos siiski, et majandusaasta aruannete esitamise tähtaja edasilükkamine ei olnud vajalik.

Saadud tulemusi oli mingil määral oodata järgmiste põhjuste tõttu:

- Üldkoosolekute kokkukutsumisel oli võimaldatud elektroonilised lahendused;
- COVID-19 tulemusel tekkinud probleemid uuritavate huviobjektide töös avaldusid üldiselt kodukontori näol ning neid probleeme oli võimalik võrdlemisi kergelt tehniliste vahendite abil lahendada, vältides tööprotsessi pikemat seiskumist.

Need küsimustikule vastanud audiitorid, kes leidsid, et tähtaja edasilükkamine oli vajalik, nimetasid peamisteks põhjusteks kodukontori nõudest tulenevate raskusti ja vajalikkude info kättesaadamatust. Need tähtaegsed aastaaruande esitajad, kes leidsid, et tähtaja edasilükkamine oli vajalik töid peamiste põhjustena välja kodukontori nõudest tulenevad takistused, eriolukorrast tuleneva ajapuuduse, aeganõudvama raamatupidamise aastaaruande auditeerimise ning raskused üldkoosoleku korraldamisel (korterühistute puhul).

Majandusaasta aruande esitamise tähtaja edasilükkamise mõju oli Statistikaameti suhtes selgelt negatiivne, sest seetõttu ei olnud Statistikaametil võimalik esitada Eurostatile 31. oktoobril esialgsed aasta statistika andmed. Audiitoreid ja tähtaegseid aruande esitajaid tähtaja edasilükkamine negatiivselt ei mõjutanud, kuid samaaegselt oli selle otsuse plaanitud positiivne mõju ebaoluline, sest see osutus vajalikuks vaid väiksele grupile.

SUMMARY

JUSTIFICATION FOR EXTENDING THE DEADLINE FOR THE SUBMISSION OF THE ANNUAL REPORT IN 2020

Rutt Kivisild

The spread of COVID-19 in the first half of 2020 led to a number of changes that affected almost every area of people's daily lives, as well as global processes. Many countries were forced to take extreme measures to navigate this situation as reasonably as possible, and Estonia was no exception. For the first time in Estonia, a state of emergency was declared and everyone had to adapt to it.

This Bachelor's thesis focuses mainly on a rearrangement, which concerned economic processes. Similarly to other countries, many businesses in Estonia suffered from the negative effects of COVID-19. In unfavorable economic conditions, timely and relevant information, often in the form of a company's annual report, is extremely important. However, the outbreak of the virus in Estonia fell precisely on the time when many companies were in the middle of preparing annual reports. The government decided to offer relief to the struggling businesses by passing a decision to postpone the deadline for submitting the annual report from 30th of June until 31st of October.

The purpose of this Bachelor's thesis is to find out how the submitters of the annual report and related parties assess the decision made by the government to extend the term for submitting annual reports and its impact as a whole. The related parties in terms of the aforementioned decision are auditors, who play an important role in the process of submitting annual reports, and Statistics Estonia, which is one of the largest users of annual reports in Estonia.

In order to achieve the purpose of this thesis, the following research questions were raised:

1. How do timely reporters evaluate the need to extend the deadline for submitting the annual report?

2. How do audit firms evaluate the decision to extend the deadline for submitting the annual report?
3. How does Statistics Estonia evaluate the decision to extend the deadline for submitting the annual report?
4. What was the effect of the postponement of the deadline for the submission of the annual report?

To answer these research questions, the author used both quantitative and qualitative research methods. The quantitative method was used to conduct two surveys: one among companies that are timely reporters, and the other among auditors. The qualitative method was used to conduct an interview with a representative of Statistics Estonia.

The results of the conducted study show that although the impact of COVID-19 was noticeable, most of the respondents considered the extension of the deadline for submitting annual reports unnecessary. These results were, to some extent, to be expected for the following reasons:

- A legal act was passed in spring 2020 to allow electronic solutions for convening general meetings, which enabled businesses to continue to adopt resolutions, such as approving the annual report.
- Although the effects of COVID-19, especially the home office rule, were viewed as problematic and disruptive, these problems could be eliminated relatively easily by technical solutions, avoiding a longer downtime of the work process.

The effect of delaying the deadline for the submission of the annual report was clearly negative for Statistics Estonia, because the extended deadline for annual reports for companies, i.e. 31st of October, was also the deadline for Statistics Estonia to present the country-wide statistics. Therefore, Statistics Estonia was inevitably delayed in its operations. The auditors and timely reporters were not negatively affected by the postponement, but at the same time, the initially planned positive impact of this decision was insignificant as it proved necessary for only a small group of respondents.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

Abidin, S., Ahmad-Zaluki, N.A. (2012). Auditor Industry Specialism and Reporting Timeliness. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 65, 873 – 878.

Actions to mitigate the impact of COVID-19 on the EU financial markets regarding publication deadlines under the Transparency Directive; ESMA31-67-742, 27.03.2020. European Securities and Market Authority. Kättesaadav: https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/esma31-67-742_public_statement_on_publication_deadlines_under_the_td.pdf, 14. aprill 2021.

Afify, H.A.E. (2009). Determinants of Audit Report Lag: Does Implementing Corporate Governance have Any impact? Empirical Evidence from Egypt. *Journal of Applied Accounting Research*, 10 (1), 56-86.

Ahmed, K. (2003). The Timeliness of Corporate Reporting: A Comparative Study of South Asia. *Advances in International Accounting*, 16, 17-44.

Al-Juadi, O., Al-Afifi, A. A. M. (2016). The Factors Affecting Timeliness of Corporate Financial Reporting: Empirical Evidence from the Palestinian and Amman Stock Exchange. *International Journal of Management Sciences and Business Research*, 5 (10), 123-135.

Appelbaum, D., Budnik, S., Vasarhelyi, M. (2020). Auditing and Accounting During and After the COVID-19 Crisis. *CPA Journal*, 6, 14-19.

Badawy, H. A. (2021). The Effect of Quality and Timeliness of Limited Review Report on Perceived Interim Financial Reporting Quality during COVID-19 Pandemic Crisis: Evidence from Egypt. *Scientific Journal for Financial and Commercial Studies and Research*, Faculty of Commerce, Damietta University, 2 (2) 1, 25-74.

Bagnoli, M., Kross, W., Watts, S.G. (2002). The Information in Management's Expected Earnings Report Date: A day Late, a Penny Short. *Journal of Accounting Research*, 40 (5), 1275-1296.

Belgium: Corporate tax return deadline extended to 29 October 2020 (COVID-19). (2020). KPMG. Kättesaadav: <https://home.kpmg/us/en/home/insights/2020/07/tnf-belgium-corporate-tax-return-deadline-extended-29-october-2020.html>, 14. aprill 2021.

Clatworthy, M., Peel, M. J. (2016). The timeliness of UK private company financial reporting: Regulatory and economic influences. *British Accounting Review*, 48 (3), 297-315.

Coronavirus Crisis: Country responses to the implications on reporting. (2020). Accountancy Europe. Kättesaadav: <https://www.accountancyeurope.eu/publications/coronavirus-crisis-country-responses-to-the-implications-on-reporting/>, 14. aprill 2021.

- Czech Republic: Deadline extended for tax returns, payments to 18 August 2020 (COVID-19). (2020). KPMG. Kättesaadav: <https://home.kpmg/us/en/home/insights/2020/06/tnf-czech-republic-deadline-extended-for-tax-returns-payments-to-18-august-2020-covid-19.html>, 14. aprill 2021.
- DeFond, M. L., Park, C. W. (1997). Smoothing income in anticipation of future earnings. *Journal of accounting and economics*, 23 (2), 115–139
- Guidance on audit issues arising from the covid-19 (coronavirus) pandemic. (2020). Financial Reporting Council. Kättesaadav: [https://www.frc.org.uk/news/march-2020-\(1\)/guidance-on-audit-issues-arising-from-the-covid-19](https://www.frc.org.uk/news/march-2020-(1)/guidance-on-audit-issues-arising-from-the-covid-19), 26. märts 2020.
- Graham, J.R., Harvey, C.R., Rajgopal, S. (2005). The Economic Implications of Corporate Financial Reporting. *Journal of Accounting and Economics*, 40 (1/3), 3-73.
- Hallas, N., Mckeon, J. (2020). *SEC Provides Relief for Registrants Affected by Coronavirus*. Kättesaadav: <https://blog.auditanalytics.com/sec-provides-relief-for-registrants-affected-by-coronavirus/>, 22. märts 2021.
- He, P., Niu, H., Sun, Z., Li, T. (2020). Accounting index of COVID-19 impact on Chinese industries: A case study using big data portrait analysis. *Emerging Markets Finance and Trade*, 56 (10), 2332–2349.
- Kutsume ettevõtjaid üles esitama majandusaasta aruanne juuni lõpuks. (2020). Statistikaamet. Kättesaadav: <https://www.stat.ee/index.php/et/uudised/artikkel-2020-06-04-kutsume-ettevotjaid-ules-esitama-majandusaasta-aruanne-juuni-lopuks>, 26. märts 2021.
- Laidroo, L., Siimann, P., Küttim, M., Rumma, K., Gurvitš-Suits, N.A., Avarmaa, M., Ahi, K., Tapver, T., Kallakas, K., Kips, K., Kukk, M., Ojamäe, L., Reidolf, M., Saha, A.K., Durst, S. (2020). *Majandusaasta aruannete mitteesitamise mõjuanalüüs Rahandusministeeriumile*. (Teadus- ja arendusprojekt) TalTechi majandusteaduskond, Tallinn.
- Luybaert, M., Van Caneghem, T., Van Uytbergen, S. (2016) Financial statement filing lags: An empirical analysis among small firms. *International Small Business Journal*, 34 (4), 506–531.
- Majandusaasta aruanne. (2020). Registrate ja Infosüsteemide Keskus. Kättesaadav: <https://www.eesti.ee/et/ettevotlus/raamatupidamine-ja-aruandlus/majandusaasta-aruanne/#majandusaastaruandeesitamine5>, 9. märts 2021.
- Malsch, B., Luo, Y. (2020). *Exploring Improvisation in Audit Work through Auditors' Responses to COVID-19*. Queen's University - Smith School of Business and Queen's University - School of Business, Ontario.
- Mannan, A., Hanafi, K., Usman, A. (2017). Company Size, Profitability, and Auditor Opinion Influence to Audit Report Lag and a Registered Manufacturing Company in Indonesia Stock Exchange. *International Journal of Applied Business and Economic Research*, 15 (19), 353-367.

- Martinelli, M., Friedman, A. E., Lanz, JI. (2020). The Impact of COVID-19 on Internal Audit. *CPA Journal*, 6, 60-63.
- McGee, R. W., Yuan, X. (2012). Corporate Governance and The Timeliness of Financial Reporting: A Comparative Study of the People's Republic of China. *The USA and The European. Union Journal of Asia Business Studies*, 6 (1), 5-16.
- Minnis, M. (2011). The value of financial statement verification in debt financing: Evidence from private U.S. firms. *Journal of Accounting Research*, 49 (2), 457-506.
- Missioon ja tegevus*. Audiitorkogu. Kättesaadav: <https://www.auditorkogu.ee/est/missioon-ja-tegevus>, 15. aprill 2021.
- Nor Izah Ku Ismail, K., Chandler, R. (2004). The timeliness of quarterly financial reports of companies in Malaysia. *Asian Review of Accounting*, 12, 1-18.
- Norway: Extended filing deadline for corporate income tax returns (COVID-19)*. (2020). KPMG. Kättesaadav: <https://home.kpmg/us/en/home/insights/2020/04/tnf-norway-extended-filing-deadline-corporate-income-tax-return.html>, 14. aprill 2021.
- Niresh, J. A., Velnampy, T. (2014). Firm Size and Profitability: A Study of Listed Manufacturing Firms in Sri Lanka. *International Journal of Business and Management*, 9 (4), 57-64.
- Osadchy, E. A., Akhmetshin, E. M., Amirova, E. F., Bochkareva, T.N., Gazizyanova, Yu.Yu., Yumashev, A.V. (2018). Financial Statements of a Company as an Information Base for Decision-Making in a Transforming Economy. *European Research Studies Journal*, 21 (2), 339-350.
- Owusu-Ansah, S. (2000). Timeliness Of Corporate Financial Reporting In Emerging Capital Markets: Empirical Evidence From The Zimbabwe Stock Exchange. *Accounting and Business Research*, 30 (3), 241-254.
- Palepu, K. G., Healy, P. M., Wright, S., Bradbury, M., Coulton, J. (2021). *Business Analysis and Valuation: Using Financial Statements* (3rd ed.). Melbourne, Australia: Cengage Learning Australia.
- Putri, A. I., Bambang, S. (2015). Various Factors Affecting Timeliness of Financial Reporting. *Journal of Accounting Science and Research*, 4 (9), 1-8.
- Raamatupidamise seadus. Vastu võetud Riigikogus 20. novembril 2002. a - RT I 2002, 102, 600; RT I, 15.03.2019, 12.
- Rababah, A., Al-Haddad, L., Safdar Sial, M., Chunmei, Z., Cherian, J. (2020). Analyzing the effects of COVID-19 pandemic on the financial performance of Chinese listed companies. *Journal of Public Affairs*.

- Ruut, K. (2020) *Majandusaasta aruande esitamine 2020. aastal*. Kättesaadav: <http://www.ruutaudit.ee/blogi/majandusaasta-aruaude-esitamine-2020-aastal>, 22. märts 2021.
- Satriawan, R. A., Savitri, E. (2019). Influencing Factors: The Timeliness of Financial Reporting Submissions. *Business and Management Studies*, 5.
- Statement of Policy: Delaying annual company accounts during the coronavirus crisis.* (2020). Financial Conduct Authority. Kättesaadav: <https://www.fca.org.uk/news/statements/delaying-annual-company-accounts-coronavirus>, 22. märts 2021.
- Suadiye, G. (2019). Determinants of the timeliness of financial reporting: Empirical evidence from Turkey. *Hacettepe University Journal of Economics and Administrative Sciences*, 37 (2), 365-386.
- Sõstra, K. (2020). *Statistika on teadus, mis baseerub andmete usaldusväärusel*. Kättesaadav: <https://www.stat.ee/et/uudised/artikkel-2020-08-10-statistika-on-teadus-mis-baseerub-andmete-usaldusvaarusel>, 26. märts 2021.
- Šušak, T. (2020). The effect of regulatory changes on relationship between earnings management and financial reporting timeliness: The case of COVID-19 pandemic. *Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Rijeci*, 2, 453-473.
- Zandi, G., Abdullah, N. A. (2019). Financial statements timeliness: The case of Malaysian listed industrial product companies. *Asian Academy of Management Journal*, 24 (2), 127–141.
- Teearu, K. (2015). *Majandusaasta aruande koostamine*. Kättesaadav: <https://pilvebyroo.ee/aastaruanne/>, 12. märts 2021.
- The Importance Of Financial Reporting.* (2019). AGIC. Kättesaadav: <https://agic.ge/the-importanceof-financial-reporting/>, 10. märts 2021.
- ÜLESKUTSE: Esita andmeid ja panusta teadmispõhistesse juhtimisotsustesse.* (2020). Statistikaamet. Kättesaadav: <https://www.stat.ee/et/uudised/artikkel-2020-07-10-uleskutse-esita-andmeid-ja-panusta-teadmispohistesse-juhtimisotsustesse>, 26. märts 2021.
- Äriseadustik. Vastu võetud Riigikogus 15. veebruaril 1995. a. – RT I, 1995, 26, 355; RT I, 04.01.2021, 46.

LISAD

Lisa 1. Autori koostatud küsimustik tähtaegsetele esitajatele

Lugupeetud vastaja,

küsimustik on koostatud bakalaureusetöö raames teemal "Majandusaasta aruande esitamise aja edasilükkamise põhjendatus 2020. aastal" ning on suunatud raamatupidajatele, finantsjuhtidele ning ettevõtte juhtivpositsioonidel olevatele isikutele.

Bakalaureusetöö eesmärk on kaardistada majandusaasta aruande esitajate ja nendega seotud osapoolte – audiitorite, statistikaameti – hinnang Riigikogus vastuvõetud otsusele pikendada majandusaasta aruannete esitamise aega ja selle mõju tervikuna.

Küsimuste vastamiseks kuluv aeg on orienteeruvalt 5 minutit. Küsimustik on anonüümne. Vastuseid kasutatakse vaid lõputöö raames.

Olen väga tänulik, kui leiate aega küsimustele vastamiseks!

1. Mis on teie ametinimetus?

Tegevjuht

Juhatus liige

Finantsjuht

Pearaamatupidaja

Raamatupidaja

2. Mitu aastat olete enda ametikohal töötanud?

Vähem kui 2 aastat

2-5 aastat

6-10 aastat

Rohkem kui 10 aastat

3. Mis on Teie ettevõtte tegevusvaldkond?

Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük

Mäetööstus

Töötlev tööstus

Elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine

Veevarustus; kanalisatsioon, jäätme- ja saastekäitlus

Ehitus

Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont

Veondus ja laondus

Majutus ja toitlustus

Info ja side

Finants- ja kindlustustegevus

Kinnisvaraalaane tegevus

Kutse-, teadus- ja tehnikalaane tegevus

Haldus- ja abitegevused

Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus

Haridus

Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne

Kunst, meelelahutus

4. Kui suures ettevõttes Te töötate?

Mikroettevõtte

Väikeettevõtte

Keskmise suurusega ettevõtte

Suurettevõtte

5. Kuidas Te hindate COVID-19 mõju Teie tööle?

Ei mõjutanud üldse	1	2	3	4	5	Avaldas väga suur mõju
--------------------	---	---	---	---	---	------------------------

Lisa 1 järg

6. Kuidas te hindate COVID-19 tõttu majandusaasta aruannete esitamise tähtaja edasilükkamise vajalikkust?

Ei olnud vajalik	1	2	3	4	5	Oli väga vajalik
------------------	---	---	---	---	---	------------------

7. Kas te kasutasite 2020. aastal võimalust esitada majandusaasta aruannet hiljem?

Jah

Ei

8. Majandusaasta aruande esitamise tähtaja pikendamine oli vajalik

Eriolukorrast tuleneva ajapuuduse tõttu (ei olnud aega tegeleda majandusaasta aruande koostamisega)

Takistuste/raskuste tõttu kodukontori kasutamisel

Töömahu suurenemise tõttu

Vajaliku informatsiooni puudumise tõttu

Aeganõudvama raamatupidamise aastaaruande auditeerimise tõttu

Majandusaasta aruande heakskiitmisel tekkinud probleemide tõttu

Korteriühistutes polnud võimalik üldkoosolekut teha õigeaegselt

Muu...

9. Kas Riigikogus vastuvõetud ostus pikendada majandusaasta aruande esitamise aega leevendas majandusaasta aruande koostamisega seotud probleeme?

Jah

Ei

Lisa 2. Autori koostatud küsimustik audiitoritele

Lugupeetud vastaja,

küsimustik on koostatud bakalaureusetöö raames teemal "Majandusaasta aruande esitamise aja edasilükkamise põhjendatus 2020. aastal" ning on suunatud auditivaldkonnas töötavatele isikutele.

Bakalaureusetöö eesmärk on kaardistada majandusaasta aruande esitajate ja nendega seotud osapoolte – audiitorite, statistikaameti – hinnang Riigikogus vastuvõetud otsusele pikendada majandusaasta aruannete esitamise aega ja selle mõju tervikuna.

Küsimuste vastamiseks kulub aeg on orienteeruvalt 5 minutit. Küsimustik on anonüümne ning vastuseid kasutatakse vaid lõputöö raames.

Olen väga tänulik, kui leiata aega küsimustele vastamiseks!

1. Mis on teie ametinimetus?

Finantsauditi praktikant

Finantsauditi assistent

Finantsauditi projektijuht

Vandeaudiitor

2. Mitu aastat olete enda ametikohal töötanud?

Vähem kui 2 aastat

2-5 aastat

6-10 aastat

Rohkem kui 10 aastat

3. Kui suures audiitorettevõttes Te töötate?

Audiitorettevõttes on 1 töötaja

Audiitorettevõttes on 2-5 töötajat

Audiitorettevõttes on rohkem kui 5 töötajat

PriceWaterhouseCoopers, KPMG, Deloitte, Ernst & Young

Lisa 2 järg

4. Kuidas Te hindate COVID-19 mõju Teie tööle 2020. aastal?

Ei mõjutanud üldse	1	2	3	4	5	Avaldas väga suur mõju
--------------------	---	---	---	---	---	------------------------

5. Kuidas te hindate COVID-19 tõttu majandusaasta aruannete esitamise tähtaja edasilükkamise vajalikkust?

Ei olnud vajalik

Pigem oli vajalik

Oli vajalik

Oli väga vajalik

6. Majandusaasta aruande esitamise tähtaja pikendamine oli vajalik

Klientidelt kogu vajalikku informatsiooni kättesaamiseks

Klientidelt saadud aruannete sisu tõttu (aruannetes ei olnud piisavalt infomatsiooni, esines ebaselget sõnastust)

Töömahu suurenemise tõttu

Takistuste/raskuste tõttu kodukontori kasutamisel

Ettevõtte tegevuse jätkuvuse hindamise osas esinenud kahtluste tõttu

Analüüsiprotseduuride läbiviimisel esinenud takistuste tõttu

Takistused aastaaruande kinnitamisel (MTÜ-de ja SA-de puhul)

Kliendi laiskuse tõttu

Muu...

Lisa 3. Intervjuu küsimused

1. Millised olid väljakutsed 2020. aasta (kevad) võrreldes sellele eelneva aastaga?
2. Kuidas te nende väljakutsetega toime tulite?
3. Kas esines mõndasid tavalisi või regulaarseid protseduure, mida te kriisi tõttu 2020. aastal teha ei saanud? Kui jah, siis milliseid?
4. Kas Statistikaameti töötajad olid sunnitud COVID-19 tõttu kasutama kaugtöö varianti? Kui jah, siis kuidas see igapäevatööd mõjutas?
5. Kuidas Te hindate Statistikaameti valmisolekut kriisist tulenevate probleemide lahendamiseks?
6. Kuidas te hindate COVID-19 tõttu majandusaasta aruannete esitamise tähtja edasilükkamise vajalikkust/põhjendatust?
 - a. Millistel tingimustel Te arvate, et majandusaasta aruande esitamise tähtja edasilükkamine oleks põhjendatud?
7. Mida plaanite käesoleval aastal teha teisiti?

Lisa 4. Tähtaegsete esitajate küsimuste 1-4 vastused

1. Ametnimetus	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus vastajate koguarvust
Tegevjuht	11	18%
Juhatuse liige	31	51%
Finantsjuht	5	8%
Pearaamatupidaja	9	15%
Raamatupidaja	5	8%
Kokku	61	100%

Allikas: autori koostatud

2. Tööstaaz	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus vastajate koguarvust
Vähem kui 2 aastat	1	2%
2-5 aastat	5	8%
6-10 aastat	15	25%
Rohkem kui 10 aastat	40	65%
Kokku	61	100%

Allikas: autori koostatud

3. Ettevõtte tegevusvaldkond	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus vastajate koguarvust
Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	4	6,6%
Töötlev tööstus	5	8,2%
Elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine	3	4,9%
Veevarustus; kanalisatsioon, jäätme- ja saastekäitlus	1	1,6%
Ehitus	9	14,8%
Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont	6	9,8%
Veondus ja laondus	3	4,9%
Majutus ja toitlustus	3	4,9%
Info ja side	2	3,3%
Finants- ja kindlustustegevus	6	9,8%

Lisa 4 järg

3. Ettevõtte tegevusvaldkond	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus vastajate koguarvust
Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	7	11,5%
Haldus- ja abitegevused	5	8,2%
Haridus	2	3,2%
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	1	1,6%
Kunst, meelelahutus	4	6,6%
Kokku	61	100%

Allikas: autori koostatud

4. Ettevõtte suurus	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus vastajate koguarvust
Mikroettevõtte	33	54%
Väikeettevõtte	22	36%
Keskmise suurusega ettevõtte	5	8%
Suurettevõtte	1	2%
Kokku	61	100%

Allikas: autori koostatud

Lisa 5. Tähtaegsete esitajate küsimuste 5-9 vastused

5. COVID-19 mõju ettevõtete tööle 2020. aastal	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus vastajate koguarvust
1 – ei mõjutanud üldse	12	19,7%
2	15	24,6%
3	18	29,5%
4	7	11,5%
5 – avaldas väga suurt mõju	9	14,7%
Kokku	61	100%

Allikas: autori koostatud

6. Majandusaasta aruannete esitamise tähtja edasilükkamise vajalikkus	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus vastajate koguarvust
1 – ei olnud vajalik	43	70,5%
2	7	11,5%
3	8	13,1%
4	1	1,6%
5 – oli väga vajalik	2	3,3%
Kokku	61	100%

Allikas: autori koostatud

Vastajate ametinimetused	7. Kas te kasutasite 2020. aastal võimalust esitada majandusaasta aruannet hiljem?		Vastajate koguarv	Vastajate osatähtsus vastajate koguarvust	
	„Jah“ vastajaid	„Ei“ vastajaid		„Jah“ vastajaid	„Ei“ vastajaid
Tegevjuht	0	11	11	0%	18%
Juhatuseliige	0	31	31	0%	51%
Raamatupidaja	1	4	5	1,6%	6,6%
Pearaamatupidaja	2	7	9	3,3%	11,5%
Finantsjuht	1	4	5	1,6%	6,6%
Kokku	4	57	61	6,6%	93,4%

Allikas: autori koostatud

Lisa 5 järg

8. Majandusaasta aruande esitamise tähtaja pikendamine oli vajalik	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus vastajate koguarvust
Eriolukorrast tuleneva ajapuuduse tõttu (ei olnud aega tegeleda majandusaasta aruande koostamisega)	1	25%
Takistuste/raskuste tõttu kodukontori kasutamisel	1	25%
Aeganõudvama raamatupidamise aastaaruande auditeerimise tõttu	1	25%
Korteriühistutes polnud võimalik üldkoosolekut teha õigeaegselt	1	25%
Kokku	4	100%

Allikas: autori koostatud

9. Kas Riigikogus vastuvõetud ostus pikendada majandusaasta aruande esitamise aega leevendas majandusaasta aruande koostamisega seotud probleeme?	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus vastajate koguarvust
Jah	3	75%
Ei	1	25%
Kokku	4	100%

Allikas: autori koostatud

Lisa 6. Tähtaegse esitajate küsimuste 5-7 vastused tegevusvaldkonna lõikes

Tegevusvaldkond	Hinnang COVID-19 mõjule (keskmine)	Hinnang tähtaja edasilükkamise vajalikkusele (keskmine)
Ehitus	2	1
Elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine	1,3	1
Finants- ja kindlustustegevus	2,5	2,5
Haldus- ja abitegevused	2,6	1,8
Haridus	4	2
Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont	2,5	1,5
Info ja side	1,5	1
Kunst, meelelahutus	3,3	1,5
Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	3	1,6
Majutus ja toitlustus	4,7	1,7
Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	2,8	2,3
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	4	1
Töötlev tööstus	4,2	1,4
Veevarustus; kanalisatsioon, jäätme- ja saastekäitlus	2	2
Veondus ja laondus	2,3	1

Allikas: autori koostatud

Lisa 6 järg

Tegevusvaldkond	Kas kasutasite võimalust esitada aruanne hiljem?		
	„Ei“ vastajaid	„Jah“ vastajaid	Kokku
Ehitus	9		9
Elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine	3		3
Finants- ja kindlustustegevus	4	2	6
Haldus- ja abitegevused	5		5
Haridus	2		2
Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont	6		6
Info ja side	2		2
Kunst, meelelahutus	4		4
Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	6	1	7
Majutus ja toitlustus	3		3
Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	4		4
Tervishoid ja sotsiaaltoetamine	1		1
Töötlev tööstus	5		5
Veevarustus; kanalisatsioon, jäätme- ja saastekäitlus	1		1
Veondus ja laondus	2	1	3
Kokku vastajaid	57	4	61

Allikas: autori koostatud

Lisa 7. Audiitorite küsimuste 1-3 vastused

Ametinimetus	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus vastajate koguarvust
Finantsauditi assistent	2	7%
Finantsauditi projektijuht	2	7%
Vandeaudiitor	25	86%
Kokku	29	100%

Allikas: autori koostatud

Tööstaaž	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus vastajate koguarvust
Vähem kui 2 aastat	2	7%
2-5 aastat	2	7%
6-10 aastat	7	24%
Rohkem kui 10 aastat	18	62%
Kokku	29	100%

Allikas: autori koostatud

Audiitorettevõtte suurus	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus vastajate koguarvust
Audiitorettevõttes on 1 töötaja	12	41%
Audiitorettevõttes on 2-5 töötajat	10	35%
Audiitorettevõttes on rohkem kui 5 töötajat	3	10%
PriceWaterhouseCoopers, KPMG, Deloitte, Ernst & Young	4	14%
Kokku	29	100%

Allikas: autori koostatud

Lisa 8. Audiitorite küsimuste 4-6 vastused

4. COVID-19 mõju audiitorite tööle 2020. aastal	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus vastajate koguarvust
1 – ei mõjutanud üldse	2	6,9%
2	8	27,6%
3	9	31%
4	7	24,1
5 – avaldas väga suurt mõju	3	10,3
Kokku	29	100%

Allikas: autori koostatud

5. Majandusaasta aruannete esitamise tähtja edasilükkamise vajalikkus	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus vastajate koguarvust
Ei olnud vajalik	17	58,6%
Pigem oli vajalik	10	34,5%
Oli vajalik	1	3,4%
Oli väga vajalik	1	3,4%
Kokku	29	100%

Allikas: autori koostatud

6. Majandusaasta aruande esitamise tähtja pikendamine oli vajalik	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus vastajate koguarvust
Klientidelt kogu vajalikkude informatsiooni kättesaamiseks	5	26,3%
Klientidelt saadud aruannete sisu tõttu (aruannetes ei olnud piisavalt infomatsiooni, esines ebaselget sõnastust)	2	10,52%
Töömahu suurenemise tõttu	1	5,26%
Takistuste/raskuste tõttu kodukontori kasutamisel	5	26,3%
Ettevõtte tegevuse jätkuvuse hindamise osas esinenud kahtluste tõttu	2	10,52%
Muu: Takistused aastaaruande kinnitamisel (MTÜ-de ja SA-de puhul)	1	5,26%
Muu: Kliendi laiskuse tõttu	1	5,26%

Lisa 8 järg

6. Majandusaasta aruande esitamise tähtaja pikendamine oli vajalik	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus vastajate koguarvust
Muu: Ei olnud vajalik, enamik raamatupidajaid said sujuvalt kodus tööd teha ja informatsioon liikus kiiremini kui tavalistel aastatel, kus raamatupidajatel töökohal olles pigem rohkem ka muid kohustusi. Audiitoritele oli edasilükkamine mugav, kuna iga-aastaselt kuhjuvad töövõttud aasta esimesse poolde ja esitamise pikendamine leevendas töökoormust.	1	5,26%
Poleks olnud vajalik auditeerimise / ülevaatamise seisukohast	1	5,26%
Kokku	19	100%

Allikas: autori koostatud

Lisa 9. Intervjuu link

Põltsaare, M. Statistikaameti ettevõtlusstatistika juhtivanalüütik. Rutt Kivisild. Transkriptsioon. Tallinn. 8. aprill 2021. Kättesaadav: <https://docs.google.com/document/d/18alhQTqIcmw5AejpupSLSIytitgO1711oGtakOn41zY/edit?usp=sharing>

Lisa 10. Lihtlitsents

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks¹

Mina Rutt Kivisild

1. annan Tallinna Tehnikaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Majandusaasta aruande esitamise tähtaja edasilükkamise põhjendatus 2020.aastal“,

mille juhendaja on Monika Nikitina-Kalamäe,

1.1 reprodutseerimiseks lõputöö säilitamise ja elektroonse avaldamise eesmärgil, sh TalTechi raamatukogu digikogusse lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2 üldsusele kättesaadavaks tegemiseks TalTechi veebikeskkonna kaudu, sealhulgas TalTechi raamatukogu digikogu kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. Olen teadlik, et käesoleva lihtlitsentsi punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest ning muudest õigusaktidest tulenevaid õigusi.

¹Lihtlitsents ei kehti juurdepääsupiirangu kehtivuse ajal, välja arvatud ülikooli õigus lõputööd reprodutseerida üksnes säilitamise eesmärgil.